

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Anul III
N-rele 37—38

Un exemplar
Lei 20

CLUJ, DUMINECĂ 12 și 19 SEPTEMBRIE 1926.

C U P R I N S U L :

<i>ACTUALITĂȚI: Spre al doilea partid de guvernământ</i>	— — — —	N. Dașcovici
<i>Regele și Poporul</i>	— — — —	N. Ghiulea
<i>Viața socială în Basarabia</i>	— — — —	Ion Băilă
<i>+ Vasile Bogrea</i>	— — — —	Ion Breazu
<i>Alte lămuriri</i>	— — — —	N. Ghiulea
<i>Învățătorii</i>	— — — —	H. Trandafir
<i>PROBLEME SOCIALE: Prefacerea socială prin cooperatie. — Schimbul și consumul în regimul cooperatist</i>	— — — —	N. Ghiulea
<i>Rusia de azi (II.)</i>	— — — —	N. N. Matheescu
<i>INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Noul proiect de reformă a învățământului secundar</i>	— — — —	Șt. Bezdechi
<i>Învățământul primar</i>	— — — —	I. Mehedințeanu
<i>PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Fotografierea microcosmosului</i>	— — — —	Dr. Victor Lațiu
<i>PROBLEME ECONOMICE: Cum trăesc patruzecidemii de moți (Urmare)</i>	— — — —	Ion Clopoșel
<i>CRONICA LITERARĂ: Dan. — Goleștii la Geneva. — Biblioteca Mavrocordatilor. — Moldovenii dela o mie patrusute. — Niculae Milescu la Upsala. — Biserica de altădată.</i>	— — — —	Emanoil Bucuța
<i>CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Astra și literatura. — Școala de Arte Frumoase. — Teatru (In ajunul deschiderii stagiunii) — Cărți, reviste, ziare (Familia; Universul literar)</i>	— — — —	B. & B.
<i>CRONICA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: Impozite directe și indirecte</i>	— — — —	Dr. I. Gârbacea
<i>FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE: Răspunsul Bulgariei. — Căminul de ucenici din Cluj. — Prin prestigiul științei. — Cronică mărunță. — Bibliografie</i>	— — — —	

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

La 1 August s'a pus sub tipar volumul
„Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România“
de ION CLOPOȚEL.

Manuscrisul a fost distins de „Astra“ cu premiul Scotus Viator în 1921; depus de către „Astra“ la Casa Școalelor, s'a pierdut și a fost găsit abia acum în sel-tarele funcționarului decedat Pascal Dumitrescu.

Volumul conține sute de documente, a căror importanță politică pentru isto-ria Ardealului și României unite nu poate scăpa nimănui.

Pentru a ne putea orienta asupra tirajului, rugăm pe onorații cititori a co-manda de pe acum volumul la administrația „Societatea de mâine“: un exem-plar 100 lei.

Pentru preoții și învățătorii cari comandă cel puțin 10 exemplare acordăm 25% rabat.

INDUSTRIA SÂRMEI S. A.

Cluj, Calea Victoriei No. 29.
Expozitura București, Mihai Vodă 15.

Produce :

FIER DE BETON, FIER DE CERCURI,
FIER COMERCIAL, SÂRMA LAMI-
NATĂ, SÂRMĂ TREFILATĂ ÎN
TOATE DIMENSIUNILE ȘI CALITA-
ȚILE, CUIE TOATE DIMENSIUNILE
ȘI SPECIALITĂȚILE, SCOABE, AR-
CURI DE MOBILĂ, AGRAFE DE BIROU

SCHMOLLPASTA

CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE
BRAȘOV

Inainte de plecare la
băi, căutați neapărat

Depozitul asortat în toate articolele

Societate
Anonimă

pentru Industria de Pielărie

Oradea Mare

Bul. Reg. Ferd.

Cluj

Cal. Reg. Ferd. 2

Satu Mare

str. Lucaciu

Fabrica: Oradea-Mare, Strada Aradului No. 23

Magazin de candelabre
pentru Ardeal S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand 11

Mare depozit de lămpi
și material electric !!

Vânzare en-gros și en-detail

„ALBINA”

Intrepozite și Societate
Comercială Anonimă

CLUJ, PIAȚA GĂRII

Telefon : 5-71

LINE PROPRIE DE GARAJ.
— INMAGAZINEAZĂ TOT
FELUL DE MĂRFURI. —
ACORDĂ ÎMPRUMUT PE GAJ
DE MARFĂ. — FINANTEAZĂ
AFACERI COMERCIALE ȘI
INDUSTRIALE

IMPORT-EXPORT

Capital social 6,000.000 Lei

Petreceți sezonul ultim la băile de
pucioasă și acid carbonic Vața de jos

Băile zac în hotarele județelor Arad și Hunedoara pe șesul romantic al văii Crișului-Alb, care este încunjurat cu munți. — Are gară directă pe linia căilor ferate Arad—Brad a C. F. U. Arad-Cenad. Poștă și telegraf. Mersul trenurilor dela Arad: 7:05, 12:08, 16:10, 19:10. — Aceste băi pucioase cu acid carbonic dispun de o apă de natură caldă cu temperatura de 28 gr. — 88 gr. C. care de mai mulți secoli vindecă cu un rezultat miraculos reumatismul, cursoarea, mastică, soldina, isias, carie, inflamație, paraliză, vână emoroidală, lărgire de vână și deosebite boale femești. — Folosind apa minerală la beut are un minunat efect terapeutic și vindecător la intestine. — În vtile admirabile edificate în parcul receros Onorațiilor oaspeții le stă la dispoziție 50 camere aranjate comod. Afară de aceea în comuna din vecinătatea băilor se pot că-păta camere cu prețuri moderate. — Medic stabili ai băii. Aer excelent muntos sentit de praf, locuri minunate de excursiuni, musică filănească, petreceri cu dans, cabareti și reprezentări tea-trale, local de tenis și cuștărie. Cursalon. Scaldă caldă.

FABRICA DE PIELĂRIE
GHETE, CURELE DE TRANSMISIE
PIELĂRIE FINĂ

FRĂȚII RENNER & CO.

SOC. AN. — CLUJ

ADRESA TELEGR.: „DERMATA“.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE.

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 808
PIAȚA UNIREI No. 8.
Cluj, Dum. 12 și 19 Septembrie 1926

Anul III N-rele 37—38
NUMĂRUL: LEI 20

Spre al doilea partid de guvernământ

Dela Unirea cea mare până astăzi viața politică a României a trecut prin frământări prea grele sub raportul politic fără ca atmosfera să se fi limpezit.

Prin efectul venirii laolaltă a atâtor provincii cât și prin acela al războiului, care a schimbat gândirea și năzuințele mulțimii, viața publică a fost serios turburată de invazia nechemărilor sau a celor grăbiți.

Reforma votului obștească, abia de curând acordată unui alegător neformat mai de mult, n'a contribuit și ea cu puțin la sporirea zăpăcelii generale și a depreciării valorilor sau a răsturnării vechei scări de valori politice.

Puterea electorală, reală sau închipuită, ne-a adus pe primul plan al arenei politice oameni neisprăviți ori personaje ridicole fără nici un rost în viață cari înțelegeau să-și facă din politică o comodă și onorabilă profesiune.

Am putea cita câteva nume de asemenea oameni politici *en vogue* despre cari, în România cea mică, nimeni dintre noi, pe vremea colegiilor restrânse, n'am fi voit să auzim.

Tot așa aportul teritoriilor noi a svârșit pe acelaș plan al arenei politice oameni cu desăvârșire inferiori și nepregătiți, unii dintre ei fiind chiar elemente care n'ar fi trebuit să scoată capul în România întregită și liberă după ce, sub stăpânirile streine, fuseseră coade de topor împotriva propriului lor neam. Asupra acestui punct răspunderea conducătorilor politici din vechiul regat, cari au voit cu orice preț să-și creieze exponenți de față reprezentativi pentru noile teritorii, e prea mare pentru ca istoria să n'o înregistreze.

În vârtejul celebrităților politice proaspăt născute dela adăpostul demagogiei votului universal sau pe temeiul actului personal de naștere în Transilvania, Bucovina ori Basarabia, toți oamenii cari ar fi dorit și ar fi putut

să facă o politică pozitivă sub regimul cel vechiu au preferat acum să se dea la oparte.

O depreciere a valorilor politice s'a desăvârșit concomitent cu sporirea inflației de asemenea valori pe măsură ce grupurile și partidele sporiau numericește și aveau nevoie să etaleze, la vitrină, fruntași ministeriabili. Priviți lista miniștrilor din cabinetele de după război și examinați-le în lumina ministerelor micii României și veți rămâne surprinși de scăderea formidabilă a valorilor. Chiar dacă nu toată lumea poate să aprecieze și să compare pe miniștrii de după război cu acei dinainte, totuși instinctiv se resimte diferența din lipsa oricărui prestigiu personal al unor asemenea conducători de țară în judecata marelui mulțimi. De aci și accentuata scădere a prestigiului autorității în stat și desconsiderarea mai accentuată a ordinului venit de sus din partea celor de jos.

Țigănia politică, zisă luptă parlamentară sau campanie electorală, după împrejurări, a luat proporții îngrijitoare, din cauzele menționate, pentru însăși instituțiile fundamentale ale regimului politic actual. Nu mai există nici un respect al omului, fie el chiar fost ministru, pentru jandarmul care „execută ordinul“, după cum foștii sau viitorii miniștrii (ministeriabili deci!) între ei, nu mai păstrează nici o decență în raporturile lor personale sau în public când își transmit înjurături birjerești ori se amenință direct prin gesturi.

Dacă nu ne-ar fi jenă de jena oamenilor direct vizați și dacă nu ne-am teme că am putea scăpa pe cineva din listă, cu aparențe de părtinire streină gândului nostru cu desăvârșire, — am înșira fiecare în cas serii de nume proprii din toate partidele după cum am putea rememora atâtea scene de neuitat care s'au afundat în amintirea obștească prin mulțimea și frecvența lor neobișnuite în trecut.

Din toate aceste cauze o sfortare obștească spre limpezire se resimte în atmosferă. Formula celui de al doilea partid de guvernământ este readusă la ordinea zilei ca în timpurile când România mică practica regimul parlamentar de origină anglo-saxonă propriu sistemelor de două partide.

N'a fost așa îndelungă vreme în Anglia între „wigh“ și „tory“, în Statele Unite între republicani și democrați, în Franța între partizanii și adversarii republicei, etc?

Sistemul celor două partide a funcționat de minune până în ziua când a apărut al treilea mare partid, cel socialist, care a turburat pretutindeni mecanismul parlamentar tradițional fiindcă în trei — triumfiular — balanța puterii nu putea merge așa de ușor și de sigur, aproape automatic, dela un partid la altul.

România cea mică l'a cunoscut acest sistem și grație existenței celui de al doilea partid de guvernământ, real, conștient de răspunderile lui, țara a putut scăpa din gravele frământări în care intrase pe la 1870—71 păstrându-și Dinastia mai departe ca un punct de sprijin dorit cu frenezie în epoca nesfârșitelor schimbări la Domnie din trecut.

Grație lui, adică exact vechiului partid conservator condus de înțeleptul Lascar Catargiu, țara cea mică a putut, între 1871—1876, să revină la îndeplinirea programului de bază al marelui generații din timpul Unirii dela 1859, fără de care nu se putea merge mai departe la independență și regat și abia, târziu, la unirea cea mare și definitivă.

Dacă sistemul celor două partide nu poate fi un ideal pentru societatea modernă, frământată de prea multe și divergente curente de idei sau impulsii de interese, — sistemul pluralității partidelor care, în practică, duce la existența unui singur partid a tot puternic și despotice, ca în Rusia bolșe-

Prefacerea socială prin cooperatie. Schimbul și consumul în regimul cooperatist

vică, — fiindcă toate laolaltă sunt jucării în mâna unuia singur care știe unde merge și ce vrea — devine o nenorocire pentru o țară.

Noi am experimentat dureros această situație când, într'o împrejurare extrem de delicată și lipsiți fiind de rezerve politice, a trebuit să trimitem pe un general glorios ca să trateze pacea cu dușmanul neînduplecat.

Dar câte rele nu datorăm noi încă acelui sistem, al unui singur partid de guvernământ pe țară, al unui singur care face și desfășoară totul după interesele sau după ideile lui ce pot fi uneori greșite, — pe când toate celelalte pretinse partide se ceartă dela întâietatea formală, ca odinioară în cearta dintre „Take și Petrake“?

Fiindcă dintre toate sistemele de guvernământ parlamentar, cel al unui singur partid este cel mai puțin recomandabil și mai primejdios pentru țară de oarece se află în vecinătatea imediată a anarhiei și a haosului — adică a perioadei când poate dispărea și ultimul partid de îmbuibare și de îmbăcșeală! — se cuvine să unim eforturile cinstite pentru realizarea celui de al doilea mare partid de guvernământ. Dacă nu putem avea mai multe care să merite denumirea pretențioasă „de guvernământ“ să avem cel puțin două, dar efective, reale, trăind prin propriile lor puteri și conștiente fiecare în parte nu numai de puterea, dar și de imensa lui răspundere în Stat.

Bărbații politici de seamă ai țării în clipele actuale au să facă dovada suferinței lor capacități de a ști să scoată țara dintr'un impas destul de greu și destul de vechiu.

N. Dașcovic

BIBLIOGRAFIE

- Cosinzeana (22—29 August și 5 Sept.)
Economia națională (Iulie—August)
Adevărul Literar și Artistic (29 August, 5 Sept.)
Țara Noastră (29 August, 5 Septembrie)
Comoara Satelor (Mai—Iunie)
Lupta cooperativă (17 August)
Transilvania (August—Septembrie)
Viața agricolă (15 August).
Deutsche Politische Hefte (August, Sept.)
Gutenberg Typograph (28 August, 4 Septembrie)
Universul Literar (29 August, 5 Septembrie)
Zorile luminei (August)
Foaia tinerimii (1 Septembrie)
Korunk (August—Septembrie)
Grăul nostru (August—Septembrie)
Familia (August)
La Roumanie Nouvelle (15 August)
Képes Ujság (1 Septembrie).
Grafica Română (August)
Răzeșul (Septembrie)
Răsăritul (Iulie—August)

În regimul capitalist, „schimbul bogățiilor“ este stăpânit tot de capitalism, fie deadreptul prin bogățiile sale adunate, fie deadreptul prin creditul băncilor capitaliste. Secolul în care trăim poate fi socotit ca secolul marilor bănci, de unde s'a condus și stăpânit viața economică și politică a tuturor Statelor. Prin mijlocul creditului, ajuns la perfecție astăzi, marile întreprinderi industriale și comerciale, care cer un capital foarte mare, au putut căpăta banii necesari pentru dezvoltarea lor. Astăzi nicio întreprindere, nici o industrie, nici un negoț cât de mic, nu se poate face fără credit, adică fără posibilitatea de a împrumuta bani de la un capitalist, sau de la o bancă. Cei mai mulți întreprinzători, sunt oameni lipsiți de capital. De aci urmează că întreaga viață economică este robită deținătorilor de capital, cămătarilor, singuratici sau întovărășiți în bănci. Toate întreprinderile și toți oamenii (cine nu are vreodată nevoie de vre-un împrumut?) trăind din bunăvoința acelor puțini, cari au capitaluri însemnate, sunt speculați de aceștia și își dau tot folosul muncii lor.

Mai mult încă. Specula fiind fără margini, fiindcă de cele mai multe ori trebuința de bani este foarte apăsătoare, și din nesațiu bogătaşilor, cametele din ce în ce mai mari, muncitorii și întreprinzătorii ajung robii acestora, ajung de muncesc numai pentru camătă și până la sfârșit își pierd întreg avutul și întreprinderea. Astăzi mai toate întreprinderile, dacă nu sunt chiar ale băncilor, dar sunt atât de îndatorate în cât sunt la bunăvoia băncilor, ceea ce este tot una.

Cooperatia dă mijlocul de a găsi capitalul și creditul necesar vieții economice, înlăturând însă specula și camăta apăsătoare. Ea îndeamnă pe acei cari au trebuință de bani cu împrumut să se întovărășească, pentru a constitui ei o cooperativă de credit, o bancă cooperativă, în care ei să fie și împrumutați și împrumutători. Cooperativa, după cum se vede, stinge cearta și ura dintre cămătari și împrumutați dintre clasa capitalistilor bancheri și clasa muncitorilor de toate felurile, deci închide încă o rană a societății noastre din care isvorăsc multe dureri.

Muncitorii — producătorii, cum sunt plugarii sau micii industriași — scapă de specula cămătarilor și băncilor, scapă de acei cari le luau tot rodul muncii lor, de acei cari le luau orice puțință

de propășire. Intovărășindu-se, aducând la un loc micile lor economii, își alcătuiesc capitalul necesar pentru ca la trebuință fiecare dintre ei să găsească banii de care are lipsă. Firește, ei fiind și împrumutători și împrumutați, camăta va fi mică, împrumutul va fi dat cu mai multă ușurință, desigur cu garanție, dar fără piedici. Camăta fiind mică, averea fiecăruia se sporește, fiecare poate pune în bancă din ce în ce mai mulți bani, capitalul băncii devine mai mare și folosul adus, mai însemnat.

Răușita tovărășiei atrage noi tovărăși, atrage depuneri spre cruțare și fructificare ale altora, depuneri care altă dată se duceau la bănci comerciale, multe nesigure, astfel că banca cooperativă ajunge puternică, uneori mai puternică de cât băncile mari comerciale, care își întemeiază splendoarea lor pe afaceri nesigure și mai ales pe foarte mult credit la alte bănci.

În această fericită împrejurare membrii unei bănci cooperativă sunt pentru totdeauna scăpați de nevoi, munca și averea lor asigurată, economiile sau întreprinderile lor la adăpostul oricărei lovituri.

Cooperatia înlătură pe bancherul uzurar, înlătură camăta apăsătoare și nimicitoare a oricărei întreprinderi, fie ea economie rurală, fie ea industrie sau comerț, înlătură puterea băncilor și bogătaşilor din viața politică și națională a oricărei țări.

În regimul capitalist „consumul“ este la bunul plac al mijloecitorilor-negustori, cari se interpun între producători și consumatori, și fără nici o muncă o speculează și pe producători și pe consumatori. Neguțătorii fiind în deobște, oameni cu capital sau cu sprijinul băncilor, de multe ori oamenii lor chiar, se folosesc de lipsa de bani a producătorilor, și le cumpără mărfurile pe prețuri cât mai mici, și după ce adună și depozitează mărfurile apoi speculează cum vor pe consumatori, cari având trebuință de mărfuri sunt nevoiți să dea prețurile cari li se cer.

În goana după mărfuri și cumpărători, firește, comercianții se luptă și între ei, comerțul ajunge o adevărată întrecere, din această luptă însă niciunul dintre ei nu pierde, ci tot producătorii și consumatorii. Lupta comercială cere reclamă multă care costă scump, aranjament luxos în prăvălie și vitrine împodobite care costă și mai scump, personal, slujbași, pentru vân-

zarea și răspândirea mărfurilor lor care costă încă mai scump, toate aceste cheltuieli mari trebuie scoase de pe spatelul consumatorului ademenit să intre în prăvălie cu sticle colorate, cu lumini, cu caraghioși, mișcători, cu minciuni pe firmă și la gazete, cu prețuri înșelătoare, cu vorbele mieroase ale oamenilor negustorului. Paguba și-o scoate fiecare negustor prin falsificarea mărfurilor, prin măsura strâmbă, prin toate mijloacele de înșelăciune pentru a-i lua cumpărătorului preț cât mai mare pentru o marfă cât mai proastă și mai puțină. Cu chipul acesta păgubește cumpărătorul care capătă marfă proastă, scumpă și strâmb măsurată, și păgubește și producătorul cinstit, căruia îi trece înaintea producătorului necinstit de marfă proastă sau falsificată, care lucrează după gustul sau porunca negustorului.

Negustoria de astăzi nu mai e un lucru cinstit. Negustorii de omenie de altă dată au pierit în lupta cu negustorii necinstiți, iar acei cari ar voi să fie astăzi oameni de treabă se duc după cei vechi. Nu e omul de vină în cele mai multe cazuri, ci împrejurările de astăzi.

Cooperatia înlătură toate aceste rele prin aceea că pune în legătură de dreptul pe producător și consumator. Ea în înțeles că rostul de viață a negustorilor, ca mijlocitori între producători și consumatori, este în aceea că, în viața complexă a orașelor, consumatorul nu poate cumpăra direct de la producător. În întâiul rând fiindcă nu-și cunosc locul unul altuia, apoi fiindcă fiecare consumator în parte are trebuință de cantități mici de mărfuri, pe care și așa nu are înlesnirea bănească să le cumpere toate deodată, și în sfârșit fiindcă cheltuielile de transport și timpul, care l-ar pierde fiecare, mergând să-și caute ce-i trebuie la producător de dreptul, sunt prea mari pentru orice câtime de mărfuri. Pentru înlăturarea acestor greutăți, care îndreptătesc dănuirea mijlocitorilor, cooperatia îndeamnă pe consumatori să se asocieze între ei și să-și cumpere laolaltă ceea ce le trebuie pentru viață, sau pentru munca lor. Adunați la un loc, trebuințele lor în mărfuri sau unelte, sunt cu mult mai mari de cât trebuințele fiecăruia dintre ei. Având a cumpăra cantități mari de mărfuri, tovarășia face împreună cheltuielile pentru căutarea producătorilor, pentru transportarea mărfurilor, pentru prețul timpului cheltuit pentru aducerea și împărțirea mărfurilor. Aceste cheltuieli căzând asupra unor cantități mai mari de mărfuri și asupra mai multor cumpărători, sunt mai ușor de suferit

și prețul mărfurilor sporește cu prea puțin.

Dar cât de mare e folosul. Consumatorii cumpărând de dreptul dela producători găsesc marfă bună, curată, nefalsificată. Nefolosind mijlocitori, consumatorii se bucură de întreg câștigul, care și-l însușesc negustorii pentru serviciul de mijlocire, pentru acoperirea cheltuielilor și pentru câștigul lor. Aceasta înseamnă că au marfa cu preț mai mic de cât dacă ar cumpăra-o dela negustori.

Consumatorii întovărășiți într-o cooperativă de consum, sunt în același timp și negustori și cumpărători, sunt negustori prin faptul cumpărării în comun a mărfurilor, de care au trebuință, dela producători și distribuirii lor membrilor, sunt consumatori prin aceea că ei au adus mărfuri pentru trebuințele lor. Ca negustori și consumatori în același timp nu au a se înșela între ei. Ne având nici cheltuieli cu reclama, nici cu aranjamente scumpe în lăuntru, nici cu vânzători cu gură mare și mincinoși, nu are a împărți membrilor ei nici marfă proastă sau falsificată, nici strâmb măsurată, și nici nu are a-i înșela să cumpere marfa pe care nu o doresc.

Prin ajutorul cooperatiei astfel, consumatorii, și în special păturile sărace care sunt mai cumplit speculate de negustori fără inimă și conștiință, capătă pe un preț mai mic ca în comerț, o marfă mai bună ca în comerț, curată, sănătoasă și cinstit măsurată. Și aci să nu se înțeleagă că ar fi vorba numai de mărfuri alimentare. Cumpărarea oricărui fel de lucruri sau mărfuri, poate fi făcută prin mijlocul cooperatiei de consum, al tovarășiei, sunt tot atât de bune, bine înțeles dacă se pune sârguință și grijă pentru averea tuturor.

Cumpărarea de semințe, de unelte, de nutreț, mult mai bine iese dacă e făcută în tovarășie decât de fiecare pentru sine. Cumpărând cantități mai mari de semințe, se pot cumpăra la mai mari depărțări, unde se găsesc semințe de mai bună calitate, și acolo ducându-se unul pentru toți, cel mai priceput din toți, cheltuielile de adus semințele sunt mai mici, și împărțite între toți sporesc neînsemnat prețul semințelor, care, oricum, va fi mai mic de cât acela dela negustorii din orașele din apropiere. Lucrul este dela sine înțeles, că prețul negustorilor va fi mai mare, fiindcă pe lângă cheltuielile de cumpărare și de transport, trebuie să se adauge la preț și câștigul negustorului, și de multe ori și specula pe care vrea să o facă. Și semințele căpătate direct sunt mai bune și mai alese, de cât acelea care pot fi cum-

părate de fiecare dela negustorul din apropiere.

Tot astfel ca să-și cumpere un om o coasă trebuie să facă câțiva kilometri până la oraș, să piardă cel puțin o zi, să cumpere ce-ar găsi și să dea cât ar vrea negustorul să-i ceară. Intovărășiți, plugarii, au nevoie de un număr însemnat de coase. Acestea nu le mai au a le cumpăra din oraș, dela negustorii speculanți care țin marfă proastă și o vând scump, ci le comandă de dreptul dela fabrică, care le trimite bune, așa cum le-au dorit și comandat tovarășii din cooperativă, și cu prețul cu care fabrica vinde coasele marilor negustori. Pe această cale, plugarii întovărășiți capătă coase bune și mult mai ieftine, fiindcă ei nu mai au a plăti câștigul care și-l hotărăște marele negustor, care cumpără și vinde cu ridicata, în mare, apoi câștigul care și-l hotărăște micul negustor, care cumpără dela negustorii cei mari și vinde cu amănuntul, și în sfârșit câștigul negustorilor cu șatre în târguri, cari cumpără și ei dela a doua și a treia mână.

Nu mai puțin micii industriși întovărășiți pot să-și cumpere laolaltă ieftin și bun materialul de prelucrat și sculele pe care le folosesc.

Cooperatia înlătură pe mijlocitor, pe negustorul speculant, înlătură falsificarea și necinstea din raporturile de schimb dintre oameni.

Acest nou regim este singurul care se potrivește, noiei alcătuirii sociale ce va lua locul celei de astăzi, prin trecerea puterii economice și politice în mâna poporului.

Burghezia orașelor nu ar fi putut trăi și prospera de cât în regimul capitalist. Lipsită de putere de muncă și de mijloace de producție, a fost silită să-și găsească mijlocul de viață și de menținere la putere, în speculă, în acapararea bogățiilor și în stoarcerea muncitorilor. Tot astfel, poporul muncitor dela țară și orașe, pentru a putea trăi, pentru a putea păstra puterea câștigată prin împroprietărire și vot obștesc, pentru a putea propăși are trebuință de un nou regim economic care să se potrivească. Și acel regim economic care se potrivește capitalului mărunț, aflat în mii de mâini, mijloacelor de muncă împărțite în mii de părți, consumului mic al fiecăruia suflului de cinste, de dreptate, de frățietate, de bunătate, ce stăpânește poporul nostru, nu este altul decât regimul cooperatist.

În cooperatie trebuie să fie nădejdea tuturor, în ea este mântuirea.

N. Ghiulea

Rusia de azi

II. Condițiile de muncă. Activitatea culturală: starea învățământului și situația intelectualilor. Opiniuni despre regimul bolșevic. Orientarea viitoare

Pentru a cunoaște, deaproape, nou-ile condițiuni de muncă din Rusia Sovietică, nimic nu e mai folositor decât a citi, cu atenție „Raportul Oficial al Delegațiunii Trade-Uniunilor britanice”, care a asistat la al VI-lea Congres pan-rus sindical.

Această delegațiune compusă din fruntașii sindicatelor reformiste engleze, părăsi Londra, la 7 Noemvrie 1924 pentru Moscova. Ea vizită toată Rusia Sovietică și se întoarce la Londra la 11 Decemvrie. În fruntea delegațiunii erau: Purcell, ex-prezident al Trade-Uniunilor, prezident al Internaționalei sindicale din Amsterdam; Fred Bramley, secretar general al Trade-Uniunilor, Herbert Smith etc. Raportul conține peste cinci sute de pagini și constituie un expozeu obiectiv asupra realizărilor revoluționare ale bolșevicilor. Ne folosim de pasagiile traduse în franțuzește, și publicate în excelenta gazetă sindicală „Vie Ouvrière”:

„Lucrătorii — scrie raportul — constituiesc clasa dominantă în Rusia. Ei se bucură de privilegiile unei clase dominante. Incep să-și exercite responsabilitatea lor”. „În 1922 găsim, în Rusia, 4.500.000 lucrători organizați în sindicate. În Ianuarie 1924, numărul lor se ridică la 5.646.000; iar în Octomvrie la 6.034.000”. Guvernământul sovietic a dat o deosebită atenție educației sociale a lucrătorilor, cercetând și reușind să le inspire „spirit comunist”. În acest scop, a organizat, în toate fabricile, în toate cartierele, în toate regiunile „cluburi muncitorești” de cultivare a minții și de exercițiu corporal. În aceste cluburi au loc conferințe, discuții, cursuri etc. ce au de scop cultivarea muncitorilor. Membrii acestor cluburi au acces gratuit la marile teatre din Moscova și Lenin-grad, cari dau numeroase spectacole, speciale pentru muncitori. În aceste cluburi, există secții, cercuri de gimnastică, în care se face educația fizică muncitorilor. Sunt 30.000 de astfel de cercuri, în Moscova și peste 100.000 în provincie.

În toate aceste cluburi există amenajate biblioteci, bogat asortate. Se afirmă, că în 1923 existau, în aceste biblioteci, peste 3.000.000 volume. „În orșice club, în orșice organizație există un așa zis „colț al lui Lenin” — colț roșu. Aceste „colțuri ale lui Lenin” se găsesc în aproape toate uzinele sau toate cluburile și constau — de obicei — într'o estradă decorată în roșu,

pe cari se găsește portrete de ale lui Lenin și toate scrierile sale; aci — în această parte de sală — se citește, în liniște, diferite cărți, jurnale sau reviste.”

În ceea ce privește mișcarea sindicală, delegația își generalizează astfel impresiile, în câteva rânduri de „concluzii generale”:

„Delegațiunea a fost foarte impresionată de situația și activitatea sindicatelor sub regimul sovietic. Liberă, în mare parte, de ceea ce peste tot de altminteri constituie funcția lor principală, adică: protejarea lucrătorilor contra exploatării de către cei bogați și împiedicarea ca serviciile aduse de muncitorime colectivității să fie stoarse de interese private, sindicatele și-au creat posibilitatea de a se consacra educației lucrătorilor, pentru calitatea lor de cetățeni și stăpâni”.

În ceea ce privește legislația muncii în Rusia, delegația își conchide astfel părerile: „Delegația socoate că legislația muncii este un compromis practic, prezentând unele caracteristice interesante și instructive. Relele economice ca: șomajul, grevele etc. cu toate că încă mai există în Rusia, nu sunt ca pe aiurea, inerente regimului de muncă”.

Iar în ceea ce privește chestiunea salariilor, concluziile delegațiunii afirmă că: „sunt, în foarte multe privinți, mai bune decât se obțin ele în tot restul Europei”.

Iată opiniunile „reformiștilor” englezi, cum îi numesc bolșevicii, cari nu odată i-au înjurat. Deși sunt adversari teoretici ai bolșevismului, nu pot totuși să nu recunoască realitatea așa cum e; de unde răsare că, în Rusia, paralel cu renașterea socială, pe toate tărîmurile — cum scriu înșiși scriitorii burghezi, — se remarcă o ameliorare excelentă a condițiunilor de muncă.

*

Trecem la activitatea culturală: la starea învățământului și la situația intelectualilor. Desvoltarea învățământului a luat o întindere foarte mare, în Rusia Sovietică, datorită poate nu atâtă sollicitudinii guvernului, cât marelui personalități culturale, care este Lunaciarsky, comisarul poporului pentru instrucție și arte. Mulțămită străduinții și priceperii lui, Sovietele au privit cu cea mai mare atenție latura culturală.

Așa se face că avem, azi, în Rusia — frământată de puternice sguiduri

sociale — o viață teatrală și o viață școlară foarte întinsă.

Guvernământul sovietic predă în școlile sale, după un anumit sistem, care tinde să formeze o educație și o cultură comunistă și revoluționară nouilor generații.

Pentru a ne da seama de desvoltarea, pe care a luat-o învățământul în Rusia, vom arăta numărul diferitelor școli, număr ce se poate găsi în orșice gazetă burgheză, bine și obiectiv informată.

În Rusia nu mai există școli inferioare și școli medii, există doar două grade ale unei școli, medii uvriere unite: primul pentru copii de 3—4 ani și al doilea pentru adolescenții de 13—14 ani. Acest sistem permite orșicărui tânăr sau ori și cărei tinere de 17 ani, care-ar fi terminat gradul al doilea școlar, să intre într'o școală superioară, după libera sa alegere.

La începutul anului 1916 școlile primare municipale aveau 81 profesori și 3600 elevi; în 1917—18 posedau 145 profesori și aproape 5000 elevi; în 1918—1919, 280 profesori și 6478 elevi. Numărul elevilor a crescut cu 79 la sută și al profesorilor cu 245 la sută. În privința Universităților, situația se prezintă astfel:

În Rusia Sovietică (fără Ukraina) funcționează actualmente 18 universități cu 58.000 studenți, 1194 profesori, 2000 docenți și 4445 colaboratori tehnici. Dintre aceste universități numai 6 existau înainte de război; restul au fost înființate în timpul revoluției. Cele mai înainte de război, se găseau la Moscova, Petersburg, Saratov, Kazan, Tomskoi, și Perm. Cele înființate în timpul revoluției se află în orașele Woronej; Irkutski; Don; Krimea; Nijegorod; Smolensk; Ural; Turkestan; Samara; Iaroslavsk; și Moscova (facultate de fete).

În aceste facultăți se dă o preponderanță deosebită studiului științelor pozitive. Sunt și două școli politehnice și una de inginerie de mine în Ural. De asemenea există la Moscova o universitate pentru studenți aparținând minorităților naționale sub conducerea doctorului Marschabevschy. Universitatea are catedre speciale pentru limba și literatura fiecărei naționalități.

*

S'a spus, deseori, că Sovietele persecută, mai mult, ucid fără milă pe intelectuali, din care cauză aceștia au o aversiune puternică și constantă contra regimului bolșevic.

Adevărul e, că tradiționala lașitate și duplicitate a intelectualilor, servitori ai capitalului și foarte rareori ai unei convingeri dezinteresate (și de acest lucru se plâng și cei din extrema

dreaptă și cei din extrema stângă. Vezi pentru edificare: „Viitorul inteligenții“ de Charles Maurras ca și „Intellectualii și socialismul“ de Paul Lafargue), adevărul e, zic, că lașitatea și duplicitatea intelectualilor au silit Republica Sovietelor să ia măsuri în consecință și să se apere contra atacurilor — directe sau indirecte —, pe cari le dădeau aceștia contra noii organizațiuni sociale. Că represiunea a fost sângeroasă — foarte adevărat; pentru că și ostilitatea intelectualilor a fost cât mai accentuată, degenerând, cum se știe, în comploturi contra-revoluționare.

Dar cea mai mare parte dintre intelectuali a început să se trezească din utopiile lor „intelectuale“, așa de documentat disprețuite de Sorel, să pășească pe terenul sigur al realităților sociale și să sprijine revoluția bolșevică în opera uriașă de clădire a unei noi și mai drepte orânduiri. Congresul savanților, ce a avut loc, anul trecut, în Rusia evidențiază minunat noua stare de spirit a intelectualilor. Cităm scurte pasagii, din darea de seamă făcută de secretarul congresului Krassinov și publicată în „Revue de L'Internationale syndicale rouge“ No. 36 Ianuarie 1924. Prezidenția consiliului central al congresului a fost încredințată academicianului Nicolae Marx.

Profesorul Kathareosky a declarat, între altele: „Pentru prima dată sunt conștient nu numai că trăiesc, dar și că clădesc viața“.

Iar profesorul Sakulin a spus: „Pentru prima dată în istoria omenirii, se stabilește o adevărată uniune creatoare între muncă și știință. Enormele forțe ale revoluției sociale s'au desfășurat, până acumă, spontan. Pe viitor ele vor fi utilizate mai metodic. Ceva nou a intrat în istoria omenirii, cu revoluția din Octomvrie; chiar aceia cari, altădată, nu vedeau în această revoluție decât un episod istoric, iar în bolșevici abia un „fetuș de paie“ își pot da seama acumă de grandoarea acestei revoluții“.

Au fost prezenți la congres: 105 delegați reprezentând 31 de organizațiuni și 8827 membrii organizați în secțiuni. Din punct de vedere al gradului științific, delegații se împărțeau în modul următor: membri titulari ai Academiei de științe 6; profesori de școale superioare 53; membri ai învățământului 45. Din acest grup, 45 își aveau gradul lor dobândit dinainte de război. Din punct de vedere al specialității, delegații se repartizau astfel: științe sociale și umanitare 30; medici 17; tehnicieni 14; alte specialități 43.

Din punct de vedere național, compoziția congresului era următoarea; ruși 74; ucrainieni 14; evrei 13; geor-

gieni 1; letoni 1; germani 1. Din punct de vedere politic erau printre delegați 76 fără partid și 28 comuniști.

„Congresul — termină Krassinov articolul său — a pus baze solide, acelei uniuni a științii și a muncii, de care vorbea altădată Lassalle. Această uniune e acumă invincibilă“.

În fine, acumă, după aceste expuneri și cercetări obiective, putem semna și noi fraza scrisă de atâția autori burghezi: în Rusia viața renaște sub toate formele.

Cu toate acestea, zilnic aproape, apar volume, reviste, ziare, articole, prin cari se caută să se defăimeze opera revoluției ruse și să compromită pe conducătorii ei. Jean Bourdeau în cartea sa „Tolstoi, Lénine et la révolution russe“, îl numește pe Lenin „țarul roșu“, „Omul cu logică de topor“, îl socotește evreu(?) și spion german. Adaugă — chipurile — că dacă a primit bani dela nemți(!), a făcut-o însă pentru cauza (!) revoluției. Alți autori, de asemenea, înjură pe capăt bolșevismul, care-l prezintă ca pe „opera internaționalistilor evrei“. (Probabil dânsii nu știu că Lenin, Ricof, Brusilov, Frunză, Kalenin, Cicerin, Lunacarsky, Racovsky etc. toți factori de mâna întâia ai revoluției ruse, nu sunt de origine evreiască). În fine, de asemenea, romancierii Lermontov și Rosuy consideră bolșevismul ca o calamitate. Literații Anatole France, G. Bernard Shaw, H. G. Wels, Upton Sinclair, Maxim Gorkhy, Romain Rolland au fost sau sunt încă fanatici admiratori ai revoluției ruse. Un mare număr de scriitori burghezi, cari au vizitat Rusia și printre cari cităm pe Etienne Antonelli, Arthur Rausome, Masson, Heinz Feumur, Wladimir Butzer, etc. au scris numeroase cărți, în cari laudă, dezinteresat, opera de clădire a revoluției bolșevice.

Dar printre toți, desigur, excelează profesorul Bertrand Russel, celebrul matematician și filozof. Acesta, un feroce individualist — după călătoria făcută în Rusia și-a fortificat și mai mult individualismul său.

„Ceeace însă nu-l împiedică — ca un iubitor de adevăr ce este, să scrie astfel despre bolșevism: „Cred că este necesar omenirii comunismul și mai cred că eroismul Rusiei a împins speranțele oamenilor pe o cale, care este esențială realizării comunismului în viitor“.

„Considerat ca o măreață încercare, fără de care succesul definitiv ar fi fost problematic, bolșevismul merită recunoștința și admirația tuturor iubitorilor de progres“.

Iar despre Lenin, acelaș scrie: „Moartea lui Lenin sărăcește lumea de

singurul om într'adevăr mare, pe care l-a produs războiul. Spiritul lui Lenin era ordine și creație. În revoluție, s'au observat trei tipuri de oameni. Acei, cari iubesc revoluția fiindcă au un temperament anarhic și turbulent. Acei cărora suferințele personale le-au amărit sufletele. Apoi vin acei cari au o concepție hotărâtă a unei societăți deosebită de cea, care există, o concepție care le îngăduie, dacă revoluția triumfă, să lucreze la crearea unei lumi stabile. Lenin era dintre aceștia din urmă, cei mai rari, dar și cei mai folositori. Oameni de stat, de o astfel de însemnătate nu apar decât odată într'un secol și puțini dintre noi pot nădăjdui să vadă în viața lor pe cineva, care să egaleze pe Lenin“. O spune un adversar al bolșevismului. Un adversar onest însă. Un suflet cinstit și înțelegător al frământărilor sociale. Un savant, un om al cărții. O persoană, care a viețuit câtă-va vreme cu bolșevicii. Cine nu-l poate crede? Cine se poate îndoi?

Bolșevicii și-au închipuit, și aci e marea lor greșală, că pot forța printr'o rânduire socială anumită, cursul dezvoltării economice și sociale.

Au inversat, cu alte cuvinte, teoria marxistă a structurii și evoluției sociale, după care viața economică determină viața politică, înlocuind-o cu așa zisa teorie, leninistă, după care „dictatura proletariatului“ poate precipita transformarea economică a societății. Eroare inițială, care a deschis, posibilitățile pentru un mare număr de averse erori secundare. Dar în conformitate cu teoria lor, bolșevicii au purces la realizarea bruscă a societății comuniste, au socializat industriile, au naționalizat băncile și minele, au suprimat comerțul individual, înlocuindu-l cu monopolul de stat, au încercat, cu o vorbă, să realizeze socializarea, colectivizarea.

Natural — n'au reușit.

„Am suferit o mare înfrângere, a mărturisit deschis Lenin, pentru motivul, că am neglijat un lucru foarte important și anume că trecerea dela capitalism la socialism, necesită o perioadă de tranziție lentă“...

Și încetul cu încetul, împinsi de nevoile inexorabile ale vieții economice, bolșevicii au alunecat — fatal și fericit — pe panta compromisurilor și concesiunilor economice.

„Restaurarea capitalului comercial — scrie Otto Bauer — înseamnă însă totodată ridicarea unei clase noi: a clasei numită acum, în Rusia, burghezia sovietică. Vechea burghezie rusă a fost expropriată și pauperizată. Însă în patru ani de regim sovietic, s'a format

o nouă burghezie. Comerțul clandestin, care, cu toate condamnările la moarte ale „Cekei“ nu a putut fi desființat, a oferit multora ocazii de îmbogățire. Mulți alții au devenit bogați, în timpul blocadei, prin contrabandă. Mai departe, după restaurarea comerțului individual, a venit decretul dat la 10 Iulie 1921, asupra arendării întreprinderilor statului, la capitaliști. S'a instaurat, așa zisul „capitalism de stat“. În modul acesta, guvernământul sovietic începu să se străduiască pentru a găsi capital strein, care să ia în arendă întreprinderile de stat. Guvernul Sovietic oferi capitalului strein, spre arendare, minele de cărbuni din Kutznetz, Isych, și Tschernogorsk, zăcămintele de minereuri din Telijesc, Ridderov, Irbin, și Akabanov; isvoarele de petrol din Caucaz, pădurile din Siberia apusană, și Rusia de Nord, marile moșii din ținutul Donețului și Cubonului, multe întreprinderi din industria metalurgică, chimică, a hârtiei, și a chibrăturilor. Însă, între guvernul sovietic și capitalul strein sta un cont ne-regulat și anume: anularea datorțiilor contractate sub țarism, în streinătate. În cele din urmă, guvernul sovietic a trebuit să le recunoască, pentru a putea atrage capitaluri streine noi. „Încă de pe vremea bătrânului Adam Smith — scrie Bauer — se știa, că prima condițiune pentru importul de capital este un minim de garanție juridică. Guvernul sovietist a expropriat, fără despăgubiri, în 1917 și 1918, capitalurile franceze, engleze, belgiene și germane, plasate în Rusia. Se poate oare aștepta dela capitaliștii streini să plaseze din nou capitaluri mari în Rusia, fără altă garanție decât o simplă promisiune, că aceste capitaluri nu vor fi și ele expropriate odată fără despăgubire?

„În Rusia nu există tribunale, care să nu depindă de guvern.

Se poate cineva aștepta să admită capitalul strein a încheia afaceri cu guvernul rus, atâta timp cât asupra diferendelor ce se vor ivi din aceste afaceri au să hotărască tribunale dependente de guvern? Ceka, poliția Rusiei Sovietiste, dispune și acuma încă împușcarea, întemnițarea și internarea fără judecată a adversarilor politici ai regimului sovietist. Se poate aștepta ca directori și capitaliști streini să se stabilească în Rusia pentru a fi astfel în primejdie? Se înțelege deci de ce Franța și Statele-Unite au declarat că capitalul lor poate ajuta numai unei Rusii democratice. Guvernele capitaliste — firește — nu se sinchiesc să redea poporului rus votul universal, libertatea presei, a asociațiilor și întrunirilor sau,

mai cu seamă, lucrătorilor ruși dreptul de coaliție.

Ceeace vor este refacerea acelor garanții de drept pentru intangibilitatea proprietății, fără de care burghezia apusului nu îndrăznește să-și plaseze capitalurile sale în Rusia“.

Referitor la dictatura proletariatu-lui, Otto Bauer scrie:

„Sprijinită pe masele plebeice ale poporului, dictatura își alege scopuri utopice, fantastice, scopuri cari trec cu mult peste cadrul revoluției burgheze. „Irosile“ ale lui Cromwell vor să întemeieze „dreptul lui Christos“ pe pământ, comunitatea sfinților; Jacobiniții Franței vor să cucerească libertatea, egalitatea și fraternitatea pentru toți oamenii. Dictatura este eficace ca mătură de fier, care înlătură toate resturile ordinii sociale, feudale și creiază astfel condiția necesară dezvoltării capitalismului modern. Însă pe dată ce dictatura vrea să treacă peste aceasta, pe dată ce vrea să realizeze propriile sale scopuri iluzorii, se înfrânge de neînduplicabilele realități economice. Dictatura se prăbușește. Moștenirea ei este burghezia, căreia dictatura, prin fărâmarearea feudalismului, i-a creat calea.“

„Țăranul rus — scrie mai departe Bauer — are nevoie de unelte, industria rusă de mașini, căile ferate rușești au nevoie de locomotive. Reluarea legăturilor cu piața mondială este acum, cea mai imperioasă necesitate. Însă ea presupune import de capital și importul de capital presupune o siguranță juridică, pe care n'o poate garanta nici o dictatură.“

*

Așa dar, astfel stau lucrurile: realitatea economică rusă e capitalismul, e orânduirea burgheză. Cu o inteligență de conducere, ce constituie un mare merit, guvernul sovietic a știut să facă — la timp — concesiunile și compromisiunile necesare, pe țăranul economic, salvând astfel Revoluția. Pentru salvarea aceleiaș cuceriri revoluționare — stabilirea unui Stat politic proletar, care să ușureze trecerea spre statul economic socialist — se cere dela guvernământul sovietic să realizeze și concesiuni și compromisiuni politice: să stabilească regimul democrației generale, unica formă politico-juridică compatibilă cu organizația capitalisto-burgheză a substratului economic. Și sunt semne, în Rusia, cari vestesc o astfel de fericită schimbare... fericită, în primul rând, pentru cucerirea realizată de revoluția bolșevică, cucerirea așezămintelor publice. Dar e timpul și pentru o schimbare în rândurile mișcării internaționale socialiste. Sindica-

tele trebuie să se unifice, pe cale internațională, aderând la Biuroul Internațional al Muncii. Cele două internaționale politice trebuie să se unească și ele pentru a face front comun contra furioaselor atacuri fascisto-reacționare ale capitalismului în agonie. Să se ia drept cale de luptă socială câmpul democrației pacifice și mijlocul convingerii nesiluite.

N. N. Matheescu

Cronică mărunță

— A apărut întâia fasciculă dintr'un nou dicționar al limbii române, editat de filologul dela București, d. I. A. Candrea. Dicționarul e editat în condiții destul de bune de editura „Cartea Românească“. Din fascicola apărută aflăm că el va cuprinde aproximativ 80.000 cuvinte, pe o întindere de vre-o 2000 pagini. Pe lângă latura științifică, strict filologică, el dă și înțelesuri, forme populare și savante, cu multe ilustrațiuni.

— „Deutsche Politische Hefte“ publică o serie de portrete a oamenilor politici ai României. Începutul (numărul de pe Sept.) îl face colaboratorul nostru Ion Băilă cu portretul lui Ion C. Brătianu.

— Între 15 și 30 Octombrie vor apare Memoriile fostului prim-ministru și șef al partidului conservator-progresist, Al. Marghiloman. Ele vor fi cuprinse în două volume de câte 600 pagini și vor fi scrise în limbile română și franceză.

— Între chestiunile cari s'au discutat la congresul internațional bisericesc dela Berna, delegatul bisericei noastre I. P. S. Mitropolitul Bălan, relevă ca importantă „crearea unui institut creștin de studii sociale, chemat a proceda la o anchetă științifică asupra tuturor tendințelor și problemelor morale și sociale ale lumii și de a stabili un contact internațional cu toate organizațiunile lumii având a activitate socială“.

— Guvernul a hotărât să procedeze la cumpărarea edificiului liceului reformat „Kun“ din Orăștie, pentru liceul „Aurel Vlaicu“ din acel oraș.

— La 1 Sept. s'a deschis în Cluj (Piața Unirii 4) agentura teatrală „România Artistică“ cu scopul de a plasa bilete pentru toate reprezentațiile artistice dela teatrele române și maghiare din orașul nostru și a organiza concerte și reprezentații artistice nu numai în Cluj, ci și în alte orașe ale Ardealului. Agenția promite să aducă la Cluj trupa lui Reinhart, pe Mărioara Ventura, Elvira Popescu, Kubelik, Șaliapin, etc.

— În 12 Sept. se va ține la Orșova un congres al învățătorilor bănățeni.

— „Il Piccolo“ din 21—22 August, publică în traducerea d-lui Claudiu Isopescu schița lui Caragiale „Om cu noroc“; iar n-rul din 5—6 Aug. al aceluiaș ziar italian aduce, sub semnătura aceluiaș un articol asupra portului și a dansurilor noastre naționale, însoțit de multe ilustrații din toate provinciile românești.

Noul proiect de reformă a învățământului secundar

Actualul ministru al Instrucțiunii publice pregătește un nou plan de reformă a învățământului. Probabil că rezultatele dezastruoase ale ultimilor examene pe de o parte, pe de alta convingerea că actualul program nu mai corespunde nevoilor timpului, îl vor fi condus la această convingere. Că era nevoie de a reformă a învățământului, asupra acestui punct se pare că e toată lumea de acord. Intre altele, cea ce pledează — dacă mai era nevoie — în favoarea acestei evidente, e și faptul că chiar trecutul ministru de Instrucție avea de gând să realizeze o reformă a învățământului.

Dar chiar dacă facem abstracție, de atâtea împrejurări care ne dovedesc că actualii absolvenți de licee ies foarte puțin pregătiți, această reformă era necesară pentru că ne găsim în o adevărată criză culturală. Deci — lucru care e bine să fie reținut — chiar dacă examenele din ultimii ani ar fi dat rezultate infinit mai bune, tot era nevoie de o reformă. Criteriul cantității de cunoștințe brute, neorganizate, negate laolaltă într'un întreg, criteriul după care se judeca până acum despre calitatea acestor absolvenți, a devenit — zice-se — absolut insuficient. Idealul pedagogic nu e să faci din tânărul ieșit de pe băncile școlii un magazin de cunoștințe moarte, fără viață. Pedagogia mai veche, adică cea care trebuie acum înlocuită, căutase și ea să scape de acest neajuns, prin acea vagă formulă a școlii active. Ce s'a ales din străduințele ei, se vede acum. Formula nu era suficientă. Răul trebuia căutat în altă parte. Răul rezidă — după cât pare a ne asigura preconizatorul actualui reforme, — în modul defectuos de alcătuire a programului pe specialități, mai bine zis pe materii separate, fără nici o coeziune între ele.¹⁾ Noua școală trebuie să dea altceva. Pedagogia actuală trebuie să învingă obsesia celui strigăt după „lucruri“, după „realități“ care răsună într'una dela Comenius și de la Rousseau, până azi. Pe deasupra și dincolo de aceste „cunoștinți a realităților“ trebuie să ajungem la un conținut spiritual, unitar care să se rezolve fericit în armonia unei personalități. Omul nou are nevoie

de o concepție personală de viață, făurită după o metodă nouă; trebuie să aibă o filosofie, care să-i dea puțința de a utiliza, de a transforma în energie cunoștințele câștigate, căci omul nou trebuie „să poată“, lui nu îi e de ajuns numai să știe. Tipul „intelectualului“ de moda veche, nu mai e suficient. Viața a căpătat un ritm nou, care, mai presus de cunoștinți, cere realizări prompte, o atitudine sprintenă și neșovăitoare în fața problemelor practice ale vieții... naționale. Căci imi închipui că al doilea postulat al noului program de reformă este făurirea unei conștiințe unitare naționale, pe baza unui complex de studii, care urmăresc să ne dea, nu visători, sceptici, învățați teoreticieni, ci cetățeni activi și disciplinați, capabili de cel mai mare randament în folosul, atât al culturii universale, cât — mai ales — în acela al vieții naționale.

Până acum învățământul în licee semăna cu o aristocrație, în care conducerea o aveau diferitele materii independente una de alta. De acum încolo el va fi o monarhie, în care conducerea supremă o va avea filosofia, care nu va fi o specialitate pe lângă celelalte, ca până acum, ci suflul înviorător al întregului învățământ. Numai în lumina acestui principiu idealul urmărit fără succes de școala activă, va deveni o realitate, căci studierea diferitelor materii în acest chip, în această atmosferă filosofică, va ajuta pe școlar să cucerească el personal, nu să primească pasiv, diferitele cunoștințe, cari, pentru a fi trainice, trebuiesc „cucerite“, nu primite degeaba. Și totuși — pe cât ghicesc — scopul unei reforme nu va fi să învețe pe școlar o filosofie, ci să-l învețe în sensul lui Platon, adică să-i ajute să simtă în fața diferitelor achizițiuni ale spiritului omenesc acel fior de mirare, care numai el, învățându-ne devenirea adevărilor, ne dă puțințe să le cucerim, să le recreem. Scopul acestui învățământ nu va fi studierea unui anumit sistem filosofic, nici a unei discipline filosofice în special, cum ar fi logica, psihologia, etica, estetica etc., nici a istoriei filosofiei. Noul învățământ va avea să pună pe elev în fața problemei filosofice ce se poate degaja din orice materie, ca în fața unui adversar, care trebuie demascat, cunoscut lămurit. E și aceasta o atitudine „combatantă“ în fața a ceea ce va trebui să formeze conținutul cel mai scump al vieții noa-

stre spirituale. În fața noianului de probleme pe care le prezintă viața modernă în uriașa ei complexitate, e nevoie de această metodă nouă. Spre a răspunde chemării ei, ea trebuie să fe-rească pe școlar și de septicismul și de dogmatismul leneș. Mai ales de acest dogmatism. Căci dacă intelectualii, produs al școlii trecute, au excelat tocmai prin lene în fața problemelor practice ale vieții, acest lucru se datorește tocmai acelui dogmatism din școală, comod profesorului, nefast elevului. Acest dogmatism poate să fie până la un punct scuzabil în vremuri, când convingeri, credințe și moravuri trainice dau insului o anumită atitudine fixată în viață. Dar ce te faci cu dogmatismul în o epocă de cumplită și generală îndoială, când toate valorile sunt puse în discuție, când omenirea caută posibil un adevăr „nou“, o nouă concepție de viață? Aceasta e mai mult ca orișicând în cazul generației actuale. Avem deci nevoie de luptători luminați, în domeniul spiritului mai ales. Și această atitudine de combatanți pentru cucerirea noului adevăr năzuiește să o dea școlii viitoare reforma ministrului de Instrucție. Mai mult ca orișicând avem nevoie de o disciplină a spiritului, și această disciplină e chemată să ne-o dea „filosofia“ în înțeles platonice, care trebuie să troneze și să verifice noul învățământ.

Până aici, foarte frumos, foarte bine. Decât toată această arhitectură pedagogică — pe care-o bănuiesc monumentală în viitorul proiect al reformatorului — are un mare și fundamental curs: ea nu e izvorită din studiul direct al sufletului acestui neam, nu e crescută din nevoile spiritului nostru. E o marfă de import, de origine germană. Tocmai acest lucru mă face să mă îndoiesc de trănicia și eficacitatea ei. Ea e cuprinsă în „Richtlinien für die Lehrpläne der höheren Schulen Preussens“ adică „Linii de conduită pentru planul de învățământ al școlilor superioare din Prusia“ și e opera consilierului Hans Richert, un fel de d. Kirilșescu prusian. Reprezintă munca unei vieți întregi și a stărnit o polemică foarte fecundă. E de reținut de la început un lucru. Deși mulți pedagogi germani îi recunosc meritele foarte mari, unii din ei, mulți chiar, își exprimă îndoișala asupra posibilității de realizare a unui asemenea program prea, prea frumos. Și — nota bene — asta într'o țară care dispune de o armată d'excelenți profesori și admirabili pedagogi. Ce ne vom face noi cu armata noastră de cursiști — lamentabil de insuficienti — chemați să aplice noul program, care cere, pe lângă o de tot solidă cunoaștere a specialității — și o mare înde-

¹⁾ Aș dori să precizez afirmațiunile mele bazându-mă pe un text precis în care să găsesc formulate ideile care l'au călăuzit pe d. Ministru la preconizarea noiei reforme. Dar întrucât n'am cunoștință de un asemenea text, mă mărginesc să vorbesc numai după anumite indicațiuni găsite în jurnale și reviste.

Invățământul primar

mânare în problemele filosofice? Afară de câteva excepții — vai, puține — nu prea văd acei dascăli chemați să scoată în relief din complexul de cunoștințe și probleme ale specialității, tocmai pe acelea cari sânt mai nemerite pentru o încadrare în planul de învățământ ce reclamă „adâncirea filosofică“ a materiei respective, spre a face din ea un factor de educație și disciplină a spiritului, în vederea câștigării unei concepții de viață.

Programul schițat de d. Anghelescu era prea influențat de proiectul francez al lui Leon Bérard; acela al actualului ministru e inspirat direct de inovația prezentată de prusianul Richert. Haine, excelente poate, dar croite pe talia unui spirit străin.

Sântem totuși de acord cu d. Petrovici asupra unui punct: Necesitatea unei „unificări“ a învățământului sub egida nobilă a filosofiei, e necesară. Să se sfârșească odată cu proletarizarea, cu înjosirea învățământului secundar, care ucidea orice disciplină spirituală, în loc s'o promoveze. S'a uitat prea mult că diferitele materii, nu prezintă atât importanță prin suma de cunoștințe pasive, de realități meschine fără suflu, cât prin modul cum le interpretezi ca să îți deschizi prin ele o fereastră asupra acestei vieți haotice, în care cei fără o atitudine precară, fără o disciplină, sunt chemați să fie învinși și să cadă în chip neglorios. Da, trebuie o erarhie și în învățământ. De aci încolo școala să binevoiască a ne învăța simțul valorilor, pe cari începusem a nu le mai distinge, din pricina pădurii de vreascuri inutile. Ne înăbușim sub povara detaliilor, materiale, a acelor „lucruri“ pe care le reclamă maniac școala intuiționistă. Deasupra acestor lucruri mai sânt alte realități ideale, mai greu de prins, dar cari în definitiv au mânat totdeauna lumea. Dacă noua școală a d-lui Petrovici va izbuti să scoată iar în lumină aceste bunuri fără trup, dar teribil de reale, bunuri spirituale cari singure sunt în stare să ne creieze o disciplină și o voință de a ieși biruitori din haosul „lucrurilor“ îl vom felicita din tot sufletul. Curajul d-sale e frumos.

Dar încă odată: Unde sânt cavalerii „filosofiei“ destoinici să cucerească acest ideal și să-l coboare în sufletul tinerelor generații dornice de luptă și de biruință?

St. Bezdechi

D. Drăgulescu Alexandru (Dralex) va deschide în 20 Octomvrie aici în Cluj o expoziție de caricaturi, cu lucrările expuse în parte în vitrina librăriei „Cartea Românească“.

„Școala este cea mai mare descoperire ce a făcut omenirea“ — spune Horace Mann. În ce măsură putem înțelege noi geniala maximă a promotorului școalelor elementare din Statele-Unite, e greu de precizat. Știut e, că în țările apusene, de la laicizarea învățământului, s'a dat o deosebită atenție școalei primare. Piatră fundamentală pe care se clădește cultura multilaterală de mai târziu a fiecărui ins, ea trebuie să fie organizată și reformată după cele mai raționaliste metode ale timpului.

Ce s'a făcut și ce se face la noi în acest domeniu, ne ilustrează indeajuns următorul pasaj:

„O singură aruncătură de ochi asupra statisticei și bugetului ne va dovedi și mai evident reaua intenție a guvernărilor pentru clasa țărănească și muncitoare dela noi. După o statistică din 1907—8 avem în țara românească (vechiul regat) la o populație de aproape 7 milioane locuitori, 4565 școli primare cu 6914 învățători și institutori pentru o populație de 530.868 școlari înscrși, ceea ce vine mai mult de 60 copii de fiecare învățător. Pe anul 1914—15 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii vine al 5-lea în ordinea solicitărilor guvernărilor, cu 60.709.649 lei și 30 bani. Dacă scoatem cheltuielile cu întreținerea Cultului, a universităților, liceelor și gimnaziilor și a celorlalte școli mai mult pentru nevoile burghezimei, rămâne pentru întreținerea primară 6 milioane lei“¹⁾

Aceasta era situația școalei primare în vechiul regat înainte de războiu. Vom vedea dacă epoca postbelică a adus vre-o îmbunătățire în acest domeniu.

Imediat după încheierea păcii și unirea provinciilor eliberate, învățământul primar a ridicat două primordiale chestiuni: prima, lipsa localurilor de școală — în special la sate, — și a doua, lipsa personalului didactic. Ambele chestiuni de o potrivă de grave, cereau o cât mai grabnică și echitabilă soluționare din partea celor în drept, care după cum se va vedea, prea puțin au priceput maxima lui Horace Mann.

Din prima chestiune — aceia a localurilor de școală —, (e trist, dar trebuie s'o spun) ministrul instrucțiunii publice din ultimii patru ani a făcut o trambulină de propagandă politică, pentru partidul din care făcea parte. Clădirea de școli numai în satele cu cei mai mulți partizani politici și transformarea festivității de inaugurare într-o întrunire de propagandă politică, este cea mai nesocotită faptă publică și cel mai rău serviciu adus școalei în general. Dacă clădirea localurilor de școală la sate a fost condiționată de interese politice, oricine își poate da ușor seama cum s'a putut soluționa această chestiune. Dar prea puțin interesează pe oamenii noștri cu răspundere, dacă o chestiune de ordin atât de vital, ca aceea a clădirii localurilor de școală, se reduce la

¹⁾ „Curente Pedagogice“ de C. V. Buțuranu, cit. pag. 33.

un meschin interes politic sau, dacă copilul lui Badea Ion neavând unde învăța buchile rămâne pentru toată viața un bou.

A doua chestiune, a completării cadrelor didactice e și mai grea și mai periculoasă. În noile provincii, putem spune, că a fost nevoie de cadre complete. Introducerea limbei române în toate colțurile țării, a reclamat o armată întreagă de învățători, care neexistând, a trebuit recrutată din foștii învățători minoritari cari au învățat limba română, cât și din tineretul cu 2—4 clase de liceu, lipsit cu desăvârșire de însușiri pedagogice. Cum își fac acești învățători datoria de luminați ai satelor, Dumnezeu știe! Trebuie să trăiești câtva timp la sat în besna acestei lumi năpăstuite, pentru a-ți putea da seama de cruda realitate.

Din interese, iarăși politice, se numesc de către minister inspectori, revizori și subrevizori școlari, cari au menirea de a veghea asupra învățământului.

În trecutele alegeri parlamentare, am văzut în Comuna Bîia din județul Târnava mică, cum învățătorul dintr'un sat vecin — împreună de bună seamă cu revizorul, — făceau vizite cu automobilul învățătorilor din sate pentru a susține anumită politică. Păcatul acesta, de când cu votul universa, a început să roadă adânc temeliele școalei.

Dar încetând cu desvăluirea acestor „liceiuri ale învățământului“ —, care ar trebui să dea de gândit omenilor cu răspundere, — voi expune o lacună de care suferă învățământul primar la sate și care nu poate fi remediată decât prin modificarea programei analitice de învățământ.

După cum e știut, anul școlar se începe la 1 Septemvrie — cu excepție la 1 Octomvrie — și se termină la finele lui Iunie. Dacă în învățământul primar urban nu se întâmplă nici o stănenjire în desfășurarea anului școlar până la sfârșit, în învățământul rural din luna Aprilie încetează frecventarea regulată a școalei. Cauza: părinții își opresc copiii la munca câmpului, ori îi opresc acasă să vadă de cei mici. De aici pornește un conflict interminabil între învățător și săteni. Învățătorul le aplică amenda prescrisă de regulamente, totuși, părinții urmează să reție copiii dela școală, amenda fiind mai mică decât plata unui om pe zi la prășit sau la secerat. În zilele ploioase, copii nu merg la munca câmpului și merg la școală. Se întâmplă să lipsească atunci învățătorul și conflictul e gata. Țăranii pretind și ei o amendă similară pentru învățător, în zilele când lipsește dela școală. Și în babilonia aceasta trec cele trei luni dela sfârșitul anului școlar.

Pentru a împăca lucrurile este nevoie de intervenția serioasă a ministrului de instrucție publică, iar direcția învățământului primar din minister, să ia în studiu modificarea programei analitice a învățământului rural, în așa fel ca anul școlar să înceapă la 1 Octomvrie și să se sfârșească cel mai târziu la finele lunii Aprilie.

Ion Mehedințeanu

Fotografierea microcosmosului

În primele zile ale anului 1896, cu repercusiune fulgerătoare se răspândea în presa mondială știrea, că savantului fizician C. W. Röntgen din Würzburg, îi reuși să descopere un soi de raze miraculoase cu ajutorul cărora se poate vedea interiorul corpurilor materiale deci și al corpului omenesc. Deja în 1895 fizicianul Röntgen repetând experimentele fizicianului Lenard, cu razele catode în aer liber, a observat o însușire a lor particulară. Din locul unde isbesc părțile tubului Crookes se dezvoltă o radiațiune nouă cu o putere de penetrație foarte mare, provocând fenomene de luminescență în anumiți corpi (Platinocianura de Bariu), impresionând placa fotografică, sau ionizând aerul atmosferic (făcându-l bun conducător de electricitate). Razele astfel descoperite, la început pentru natura lor încă bizară au fost numite de descoperitorul lor de „raze X“. Astăzi se mai numesc și „raze Röntgen“, și se obțin în tuburile Röntgen, prin devierea prin isbire bruscă a razelor catode de un obstacol numit anticatodă. Ele nu sunt altceva decât vibrațiuni, — impulsuri — eterice, având o lungime de undă de 10.000 ori mai mică decât lungimea de undă a razelor vizibile din spectrul solar. Puterea lor de penetrare prin corpi, este în funcție, de lungimea de undă a acestor impulsuri, condiționată și ea de potențialul (tufeala) razelor catode și de greutatea specifică a anticatodei (făcută din Platină). Razele Röntgen din locul de formare (anticatoda), se propagă în linie dreaptă în toate direcțiunile spațiului. Nu pot fi deviate într-un câmp de forțe electromagnetice, nu suferă nici reflexiune, nici refracție, ci după cercetările lui Haga și Wind și mai ales ale lui Walter și Pohl, sunt susceptibile de o dispersiune difuză.

Fizicianul Laue din München (astăzi profesor la Berlin) în anul 1912, vrând să dovedească natura undulatorie a razelor X, prin interferare, imaginează o ingenioasă speculație experimentală, executată apoi de colaboratorii săi Friedrich și Knipping.

Pornind dela fenomenul cunoscut în fizică, că razele de lumină pot interfera (se pot întări, slăbi sau stinge) lăsând să treacă un fascicol luminos prin striile (ochiurile) unei rețele de sticlă, același fenomen se poate obține și cu razele X dacă sunt de natură undulatorie. Ori cum lungimea de undă a acestor din urmă este de 10.000 ori mai mică decât a razelor luminoase, trebuia căutată o rețea cu deschideri (ochiuri) de 10.000 ori mai mici, decât ale celei mai fine rețele. (Cea mai fină rețea din sticlă a fost fă-

cută de Rowland, având 1700 de strițiuni (sgărieturi) pe 1 mm.) O astfel de rețea ușor de imaginat, practic era imposibil de înfăptuit.

Ingeniozitatea fizicianului Laue o găsi, nu în laboratorul tehnicianilor optici, ci în laboratorul naturii, în lumea corpurilor cristalizați, a mineralelor.

După concepția atomistică clasică a filozofilor greci Leukipos și Demokritos că materia este divizibilă până la celea mai mici particule numite atomi (ataimnos-indivizibil), reluată în sec. XVIII de fizicianul Dalton cu stabilirea noțiunii de molecule și atomi, un corp cristalizat apare ca un edificiu construit din astfel de unități arhitectonice, din molecule. Forma și modul cum moleculele se aranjează în clădirea unui cristal, a provocat o serie de speculațiuni teoretice în Cristalografie, bazate pe observații particulare făcute asupra cristalelor. Se remarcă prin simplitatea ei, teoria decreșcenței stabilită în 1780 de Abatele René Hauy, părintele Cristalografiei. El își imaginează unitatea de arhitectură a unui cristal având forma geometrică de cub. Din astfel de cuburi infinit de mici se sintetizează edificiul cristalin, din suprapunerea variată ou direcțiunea, a moleculelor cu forma primitivă congruentă formei de cub. Concepția lui Hauy, asupra formei moleculei fizice este modificată mai târziu, de doi fizicieni-cristalografi, de Bravais (1847) și Sohncke (1879). În special August. Bravais imaginându-și molecula de forma sferică explică toată regularitatea de grupare a moleculelor în clădirea unui cristal, stabilind legile claselor de simetrie.

După Bravais, simetria este o lege universală, condiționând echilibrul dinamic și static al corpurilor materiale, a căror molecule se pot aranja în 31 de grupări simetrice și în o grupare asimetrică, cunoscute sub numirea de „clase de simetrie, susceptibile de 270 de regrupări după concepțiile lui Sohncke.

În baza teoriei ambilor cristalografi, corpii cristalizați sunt formați din puncte materiale, — molecule fizice — formate și ele la rândul lor, din molecule chimice, iar acestea dintr-un singur atom sau din complexe de atomi. Moleculele unui corp cristalizat se grupează în rețele moleculare tridimensionale ocupând nodurile rețelelor, distanța dintre molecule sau dimensiunea ochiurilor rețelelor fiind de 1000 mai mică decât lungimea de undă a razelor de lumină. Dimensiunea aceasta se preta foarte bine fenomenului de interferare a razelor Röntgen, cu referință la lungimea lor de undă, stabilită prin

calculul matematic. Iată deci rețeaua care-i lipsea lui Laue, structura corpurilor cristalizați. La indicațiile lui colaboratorii săi lasă să treacă un fascicol de raze X de 1 mm. grosime, prin o lamelă de 1 mm. grosime tăiată dintr-un cristal de Blendă (ZnS), în dosul căreia la câțiva centimetri aranjase o placă de fotografiat.

După concepțiile lui Laue, razele X întâlnind nodurile (moleculele) rețelelor din lamela de cristal, vor suferi deviere, fiecare nod devenind un centru de nuiou undulațiuni. Undulațiunile astfel formate în mod secundar, vor interfera, se vor întări, în funcție de dimensiunea ochiurilor intermoleculare și de lungimea de undă a vibrațiunii. Undulațiunile astfel deviate, eșind din lama de cristal, vor fi fixa prin impresiune pe placa fotografică mărirea și gradul lor de deviere, reprezentând imaginea reflectată a moleculelor fizice din lama de cristal. Astfel s'a obținut prima „Lauegramă“ sau fotografie a structurii moleculare a unui corp cristalizat.

Din conținutul ei, se vede o pată centrală mai mare, reprezentând fascicolul de raze care au pătruns în linie dreaptă, perpendicular lama de cristal. În jurul ei se orientează o serie de puncte negre, reprezentând fascicolele de raze deviate prin isbirea lor de punctele materiale ale rețelei din lama de cristal, reprezentând deci imaginea reflectată a moleculelor fizice din cristal. Din aranjarea acestor puncte în jurul petei centrale se poate vedea că moleculele în structura unui cristal se aranjează în mod simetric cu direcțiunea, dând cea mai plausibilă confirmare teoriei rețelelor moleculare a lui Sohncke-Bravais, admirabil desăvârșită mai nou de englezii A. E. Barlow și Sir. W. Poppe. Cercetările făcute de Laue și colaboratorii săi au fost repetate de Sommerfeld, Bragg și alți numeroși cercetători, asupra unei serii întregi de corpi cristalizați atât naturali din lumea mineralelor, cât și asupra corpurilor cristalizați obținuți sintetic în laborator. Toate confirmă până în ultimul amănunt teoria simetriei cristaline a corpurilor materiale. Vedem deci în bogata galerie de forme geometrice ale cristalelor, că forma lor geometrică externă nu este altceva decât expresiunea cea mai plastică a simetriei moleculare, inerentă materiei anorganice.

În același timp o știință nouă se infiripează „Röntgenografia cristalografică“ menită să inoveze sistemul nostru de cugetare științifică. Astfel atomii ipotetici al lui Leukipos, — pe cari îi unește în combinațiuni armonia (energia chimică) și-i desface disarmonia, îmbrăcând deci în fantezia clasicilor forme de personificare — în zilele noastre cu ajutorul razelor X, devin entități reale, susceptibile pentru a fi evidențiate.

Dr. Victor Lațiu

Regele și Poporul

Între democrație și monarhie nu este nici un antagonism. Dovadă Anglia, în care guvernul e mai democratic de cât aproape în toate țările republicane.

Cei vechi opuneau democrația monarhiei, fiindcă socoteau că puterea Statului nu poate sta de cât, în chip absolut, sau în mâna poporului, sau în mâna unei oligarhii, sau în mâna unui monarh. Astăzi nu mai este astfel, s'a găsit calea reconcilierii. Și dacă nu s'a putut găsi încă mijlocul de a se împăca democrația cu oligarhia, s'a găsit putința unui acord perfect între democrație și monarhie.

În această reconciliere, puterea vine și de la Națiune și de la Suveran, acesta din urmă luându-și el însuși puterea de la națiune, și în cadrul unor prerogative constituționale bine determinate nu poate exista nici un conflict posibil. E un dualism fecund și mulțumitor pentru ambele părți, și așa zice necesar, fiindcă oboseala sau slăbirea de o parte sau de alta, ar fi automat complectată de încordarea celeilalte, pentruca suma puterii Statului să fie menținută, ceea ce e necesar pentru păstrarea ordinii, siguranței și păcii sociale.

Evident revenirea la echilibrul constituțional nu se face totdeauna ușor. Acei cari prin forța împrejurărilor și-au sporit puterea și influența, cedează cu greu, și nu sunt dispuși să renunțe cu ușurință la plusul de putere câștigat. Neînțelegerea duce de multe ori la revoluții sau la lovituri de Stat, dar uneori ea se încheie, prin bună învoială, prin cumintea înțelegere a lucrurilor, prin iubirea de patrie și de neam.

Pentru a exista o necurmată bună înțelegere între Rege și popor, este o condiție sine qua non. Această condiție este putința unei cunoașteri și înțelegeri reciproce.

Regele stă pe înălțime, are privirea de ansamblu asupra poporului. De acolo, Suveranul poate să-și dea seama de virtuțile și scăderile poporului, de mișcările mari care îl frământă, de năzuințele sale, de drumul evoluției sale. Explicările pe care și le face Suveranul despre ceea ce vede, însă nu trebuie să fie întemeiate pe ipoteze, ca explicările pe care și le face un savant asupra unui microorganism în care nu poate pătrunde. Suveranul trebuie să fie perfect cunoscător, perfect informat asupra cauzelor și forțelor care acționează asupra vieții poporului, care determină mișcărilor și evoluția sa, asupra năzuințelor

și dorințelor sale, asupra firei și mentalității poporului, asupra valorii și puterii exponenților poporului.

Cunoașterea poporului, Suveranul, o poate afla sau prin scoborirea în viață, cum a înțeles să o facă Regele Danemarcei, sau printr'un anturaj obiectiv, neutralizat, cu legături cunoscute cu diversele curente de opinii, cum a înțeles să o facă defunctul nostru Rege Carol.

În afară de aceste două căi nu este o alta. Izolarea desăvârșită, oricât ar fi de plăcută, este, în mentalitatea de astăzi a popoarelor, periculoasă pentru Suveran. Regele nu mai este unsul și trimisul lui Dumnezeu, concepția medievală a suveranității de ordin divin a dispărut pretutindeni. Regalitatea trăește prin voința și iubirea, mai ales prin iubirea, poporului. Și Suveranul trebuie să aibă neconținut grija să nu și-o piardă. Izolarea înstrăinează, ea ucide simpatia și iubirea. Regalitatea astăzi nu mai e un simbol, e o formă de guvernământ pe care și-a dat-o poporul, și pe care și-o apără, pentru a putea trăi și a se desvolta în ordine, dreptate și libertate. Regalitatea este astăzi o realitate politică, și pentru aceasta ea trebuie să trăiască în viața reală.

Suveranul trebuie să caute, în scopul cunoașterii situației reale, calea unei informații precise. Ceea ce n'a putut sau nu poate face direct, să caute să o îndeplinească prin intermediari de încredere, cinstiți și desinteresați.

Când anturajul unui Suveran nu este nici desinteresat, nici neutralizat, el nu poate fi obiectiv, și Suveranul e informat de o singură parte, e informat rău, și în hotărârile sale, El poate greși.

În democrație, Regele trebuie să fie obiectiv și nepărtinitor. El nu are a crea situații sociale, nici a ridica în chip artificial valori, ci a privi realitatea cu sinceritate și a prețui valorile astfel cum forțele naturale le ordonează.

Chiar în cea mai perfectă bună credință, El nu trebuie să se creadă mai prevăzător, mai bine văzător, mai bine intenționat de cât rațiunea însăși, de cât instinctul poporului, ci din contra să se lase călăuzit în hotărârile sale de acel minunat instinct al poporului, care nu greșește niciodată.

Numai astfel se poate crea o legătură imutabilă și indestructibilă între popor și Suveranul său.

Ne urmărind această lege, și venind neconținut în conflict cu dorințele și

aspirațiile populare, Regele rupe echilibrul de forțe stabilit prin Constituție între El și popor, și mână viața publică spre fatale convulzii.

Guvernarea monarhiei cu respectul drepturilor și a legii, cu libertate și dreptate socială, cu pace și mulțumire socială, nu mai este posibilă.

Dacă regalitatea e destul de tare, Regele se transformă în tiran. Viața tiranului, dacă poate mulțumi anumite simțuri de domnie absolută, nu este atât de fericită. Și istoria ne învață care este totdeauna sfârșitul tiraniei.

Dacă oligarhia e destul de puternică, Regele devine instrumentul ei. Regele execută din voința sa, ceea ce oligarhia îi impune să voiască. Răspunderea faptelor oligarhiei se restrânge, fără dreptate, dar în chip logic, asupra Suveranului. Regele nu e mai iubit ca ocrotitor al oligarhiei tirane, de cât ca tiran el însuși. Regele nu se poate sprijini pe popor, dar nu se poate sprijini nici pe oligarhie. Această organizație, de cele mai multe ori imorală, invidioasă, rea și perfidă, sprijină regalitatea numai într'atât cât îi este necesară pentru a o susține contra poporului. Oligarhia oricând ar fi gata să dărâme și să ia locul Regalității. Lucrează neconținut la compromiterea și la slăbirea forței ei. În acest timp însă poporul e apăsător, și energiile vii ținute supt presiune nu pot să fie anihilate la nesfârșit...

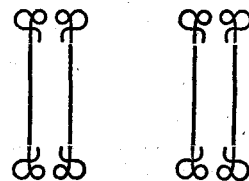
Dacă nici regalitatea, nici oligarhia nu sunt atât de puternice pentru a ține piept poporului, vine Republica democratică cu toate riscurile ei. Un popor cult cu tradiție ne poate da o organizație sănătoasă ca republica elvețiană, cehoslovacă sau chiar germană, un popor mai puțin pregătit ne poate da haosul sovietic.

Ordinea, dreptatea, libertatea, și pacea atât de necesare progresului omnirii nu le putem găsi de cât în înțelegerea deplină între Rege și poporul său, în guvernarea monarhiei constituționale și democratice.

N. Ghinlea

DR. VASILE COTRUȘ

prof. la Academia de Drept Oradea

și-a deschis birou de avocat în
Oradea, Piața Unirii No. 5.

Viața socială în Basarabia

Din punct de vedere social viața în Basarabia se prezintă sub aspectul unei promiscuități suspecte și periculoase.

Mai întâiu avem aci de-a face cu moștenirea dela regimul rusesc. Intru cât se poate reconstitui viața de atunci pe temeiul celor ce mai putem constata azi, vedem că în Basarabia, în special la orașe, societatea se compunea din două clase sociale bine distinse una de alta. O clasă a populației bogate, reprezentată prin câțiva proprietari și demnitari civili și militari ruși și prin un număr mult mai mare de liberi profesioniști evrei, și altă clasă a populației sărace, în majoritate covârșitoare evreiască: Negustori mișiți, medici dentiști relativ foarte mulți, meseriași, birjari, prostituate și agenți de prostituție.

Evident că între aceste două clase nu putea să fie vre-o legătură socială. Demnitarii ruși formau oarecum o aristocrație, care se putea menține la un nivel social mai înalt atât prin situația ce-o aveau în diversele servicii ale Statului cât și prin o stare materială bună și un grad de cultură, și civilizație europeană.

Se vede aceasta din locuințele lor, care sunt construite în stil simplu și sobru ca exterior, dar foarte confortabile ca interior. Case cari se țineau cu cheltuială mare. Toate locuințele mai bune sunt astfel aranjate încât să se poată adapta atât petrecerilor sociale mai intime cât și celor mai largi. Era deci foarte firesc ca acești oameni să-și găsească distracțiile în cercurile lor intime sau în elubul lor foarte bine organizat și aranjat. Astfel ei puteau evita ușor orice contact social cu așa numita burghezime, care era incultă și fără nici o civilizație mai de seamă.

Prin imitație trăiau la fel și evreii îmbogățiți, fie prin exploatarea moșiilor, prin interpuși creștini, ei neavând drept de proprietate sau de arănde, fie prin comerț. Cu industria mare nu-și băteau capul nici rușii, dar nici evreii, ceea ce a avut ca urmare că în Basarabia, afară de câteva mori, nu există nici o fabrică mai de seamă.

Cealaltă clasă, care ar fi putut să țină locul clasei de mijloc, atât de importantă din punct de vedere social în toate țările din apus, începând chiar dela Carpații Transilvaniei, e lipsită complet de orice cultură și civilizație europeană. Astfel se explică lipsa totală a lucrurilor reclamate atât de imperios de oamenii cu civilizație apuseană. Din punct de vedere al vieții sociale în sens european, această bur-

ghezime incultă duce un traiu deplorabil.

Era foarte firesc ca această inferioritate culturală și de civilizație a clasei burgheze, care e mai mult în contact cu diversele servicii publice, să se resfrângă și asupra administrațiilor comunale și județene, creind și menținând o situație de incurie în toate direcțiile. O politică edilitară conștientă nu se vede aproape de loc. Ceea ce pare însă și mai curios e faptul că pentru serviciile publice, administrative sau culturale, s'au clădit edificii cu adevărat impunătoare, cum nu se găsesc aproape nici în Ardeal. Lucrul acesta denotă, că în vechea Rusie se găseau la locurile superioare de conducere și bărbați luminați, cari făceau, unde aveau putința, opere vrednice de reamarcate. Dar ce folos că aceste edificii pompoase adăposteau între părțile lor suflete mici, inculte și meschine, pentru cari măreția arhitectonică a locului lor de activitate era mai mult o povară sufletească decât un stimulent spre avânt.

Cam aceasta era situația socială în care se găsea Basarabia la sfârșitul războiului.

Trecerea acestei provincii la România întregită a avut, din punct de vedere al vieții sociale, ca efect imediat: Retragerea completă din viața publică a elementelor rusești și îmbulzirea în rândurile prime a evreilor băștinași, cari cedau locurile lor „nefericiților lor frați” veniți de peste Nistru.

Rușii au rămas până în ziua de azi într'o rezervă, care se potrivește dealtfel foarte bine cu firea lor inclinată spre misticism.

Era foarte firesc ca locurile devenite libere prin retragerea elementelor rusești din viața publică să fie ocupate de către români. Dar pe cât de firesc era acest lucru, pe atât de nefiresc, neexplicabil și nejustificabil a fost modul cum s'au complectat cadrele vieții publice în Basarabia. Făcând abstracție dela armată, care nu intră în aceste considerațiuni, se poate afirma cu toată liniștea, că afară de justiție și în parte și de școală, eșecul e general.

Trecem sub vălul tăcerii cele petrecute în primii ani de dominațiune românească și ne mărginim să constatăm ce e astăzi în Basarabia sub raport social. Populația la sate, (românii, rușii și ceilalți) trăește într'o desăvârșită ignoranță și sărăcie. Câteva excepții fac unele sate de răzeși, mai înstăriți, cari au pus piciorul pe prima treaptă a evoluției sociale. In colo beznă și mizerie.

La orașe casele mari, boierești odinonară, au vecinic perdelele lăsate la geamuri. In localurile publice, unde se joacă toate invențiunile „instinctive” ale negrilor și indianilor de pe celelalte continente, se lăfăiesc „noui cetățeni” ai României Mari. Printre aceștia se perde și câte un „aristocrat” român, care nu prea are... nas să se arate acolo unde sunt ceilalți români, modești cetățeni, fără automobile, dar cu slujbe grele și rău retribuite.

Acești „aristocrați” sunt de două categorii: Unii cari au făcut carieră și avere prin politică, iar alții cari „s'au învărtit”. Cei dintăiu au cutreierat toate partidele politice, fără ca să se lipească de ei cel puțin o brumă de principiu politic. Cu toate acestea ei sunt tratați de fruntașii responsabili ai partidelor politice cu multă atențiune, fiindcă ei reprezintă... obrăznicia politicianului meschin, dar foarte util în alegeri.

Aristocrații „cu învărteală” trebuie să fie atenți față de oamenii de afaceri, cari îi pot susține sau dărâma, după interesele lor. Printre acești „aristocrați” sunt câteva figuri foarte cunoscute în toată Basarabia, fiindcă afacerile lor se extind peste întreaga provincie. Cel mai ilustru e un cămătar, director al unui simulacru de bancă într'un sat, care a pus pe gânduri chiar și pe evrei, prin faptul că izvoarele lui de „numerar” sunt nesecate. Gurile rele spun că el e aprovisionat de către sucursala din Chișinău a unei mari bănci din capitala țării, al cărei director, bulgar de origină, are tot cam aceeași reputație.

Ambele categorii de „aristocrați” au două lucruri comune: Acum opt ani erau niște iluștri necunoscuți și calici, de n'aveau după ce bea apă, iar acum au ajuns foarte cunoscuți prin traiul lor luxos și desmățat, dar mai cu seamă prin faptul că toți au fost palmuiți, bătuți și insultați de câte-un om cinstit care nu le mai putea suferi toate obrăznicile lor. Dar aceste palme, bătăi și insulte au fost băgate în buzunar, fără nici o ripostă, cu lașitatea caracteristică tuturor parveniților.

Din nenorocire numărul acestora nu e așa de mic încât să poată fi ignorat prin formula atât de comodă a lucrurilor „inerente vremilor de după războiu”. Ceea ce e mai trist e faptul, că interesele politice ale diferitelor partide și guverne i-au ridicat pe acești indivizi siniștri la situații sociale de frunte, unde sunt menținuți cu toate mijloacele. Considerând acum și lipsa de conștiință și neputința de reacțiune a opiniei publice românești, ne putem da seama de promiscuitatea ce s'a creat în viața socială din Basarabia. Pe

de-oparte burhgezimea adevăraților intelectuali, cinstiți, muncitori, dar săraci și prin urmare „fără trecere în ochii lumii“, iar pe de altă parte „oamenii cu situații“ descriși mai sus. Cum să stea aceștia unii lângă alții, când cei dintâi sunt convingși de cei din urmă că sunt niște escroci morali sau materiali, iar aceștia privesc cu disprețul parvenitului îmbogățit la niște sărăntoci de intelectuali.

Viata socială în Basarabia este putredă.

Un remediu repede și radical nu se poate aplica din cauza mentalității, tot atât de putrede, a celor mai mulți factori de guvernământ ai noștri, cari cred că putregaiul, fiindcă e ușor, nu

are nevoie de stâlpi puternici pentru a fi susținut în sus. Singura nădejde e în generația tânără basarabeană, care se va ridica din școlile noastre superioare. Procesul acesta social e însă greu și îndelungat și tineretul basarabean se mișcă încet. Câteva cazuri, constatate de mine personal, mă fac să fiu cam sceptic și în privința aceasta. Dorul de-a parveni repede la situații, dealtfel boala generală a întregului tineret de azi, a surprins și pe frații tineri basarabeni, poate chiar pe cei mai talentați dintre ei. Totuși să nădăjduim că vor străbate și cei cu caracter integru spre binele patriei lor restrânse și al întregii națiuni române.

Ion Băilă

Alte lămuriri

Articolul „Minoritarii în politica românească“ publicat în Nr. 29—30 din acest an al revistei noastre a născut oarecare discuție în presa minoritară. Onorabila revistă „Magyar Kisebbség“ consacră și ea în No. 15—16 an. V. câteva rânduri acestei chestii.

Noi am fi voit să închidem polemica, fiindcă suntem deplin lămurii: în afară de orice considerații principiale, partidul maghiar socotește oportun, pentru apărarea intereselor naționale, să renunțe la orice rezistență, la orice opoziție și să caute să tragă maximum de folos din sprâjinul electoral pe care îl oferă guvernelor românești.

Argumentele noastre sunt principiale, deocamdată noi oferim lauri. Argumentele partidelor la guvern sunt avantaje reale. Pentru acei cari nu privesc de cât situația de moment alegerea e simplă.

Revista „Magyar Kisebbség“ merită însă un răspuns, fiindcă această publicație reprezintă oficial punctul de vedere maghiar, și dorim ca prin nouile lămuriri să înlăturăm măcar o mică parte din neînțelegerile fictive.

Recunoaștem că și de partea maghiarimei este o dorință sinceră de înțelegere, și de multe ori se pot observa gesturi chiar de jertfă din partea ei în vederea acestei înțelegeri. Din nefericire însă nu s'a stabilit încă între noi o deplină încredere și mai ales prin necunoaștere desăvârșită greșim și unii și alții în tactica noastră.

Asupra sistemului de polemică adoptat și de această revistă nu am voi să insistăm prea mult, totuși ne găsim în drept să observăm că cumpăna judecății ei nu este îndeajuns de dreaptă, și că chestiunea pe care o apără o îndeamnă să fie mai mult avocat, decât cercetător obiectiv. De exemplu relevând polemica între noi și d. E. K. citează afirmațiile d-sale ca bune, deși noi răspusesem la ele; Când citează argumentația noastră se oprește, din întâmplare, exact la fraza care era esențială în acea argumentare; pune în ghilimele vorbe pe care nu le-am scris și ne pune în sarcină ideii pe care nu le avem.

Cu toate acestea primim discuția, în dorința de a lămurii unele neînțelegeri ce ni se par că apar în această discuție.

Revista M. K. îmi reproșează că folosesc un asemenea sistem în documentarea mea, încât abea poate fi numit demn, într-o discuție științifică și serioasă. Mai întâi nu orice este știință, revista noastră nu e o revistă de știință pură, și articolul meu nu voia să aibă un asemenea caracter. Nu trata despre problema universităților, ci judeca care sunt consecințele logice ale pactului minorităților cu partidul poporului la guvern. Însă prin aceasta nu înseamnă că am înțeles să fim alături de adevăr. Articolul nu este de știință fiindcă nu folosește argumentarea rece, schematică, documentată, însă argumentele sufletești, argumentele care se adresează sentimentelor nu sunt mai puțin valoroase pentru câștigarea unei cauze.

Și noi voiam să câștigăm o cauză sufletească, voiam să convingem în chip cald minoritățile că au greșit pactând cu un guvern oligarhic contra poporului român. În articolul citat nu am expus părerile noastre, ci numai influența, pe care uneori o regretăm, influența ce a avut-o în sufletul poporului român pactul minorităților încheiat cu guvernul. Căci e un adevăr necontestat, dacă maghiarii au avut ceva de profitat de pe urma acestui pact, pactul încheiat a contribuit însă mult la răciră de astăzi dintre popoarele noastre.

Documentarea noastră nu a fost luată din afirmațiile gazetelor opoziției „plină de ură“, în focul luptei electorale, ci din însăși trista realitate. Sunt fapte care nu pot fi negate. Maghiarii au avut, în timpul alegerii, liberă circulație, dreptul de a vorbi în întruniri publice, dreptul de a țipări manifeste, dreptul de a servi necensurat ce le-a plăcut, Românii nu. Românii au fost nevoiți să ceară uneori sprâjinul maghiarilor de a căpăta un permis sau un drept legal al lor dela autoritățile românești. Satele maghiare au fost aduse la vot în chip excepțional, au fost înlesnite să treacă înaintea satelor românești deși

acestea din urmă erau venite mai de departe. Românii erau insultați și loviți de autoritățile românești, de multe ori reprezentate de funcționari de origine maghiară. Românii li s'a răpit dreptul de vot, li s'au luat cărțile de alegător, au fost demulțate ori împedicați cu forța să voteze, pe când Maghiarilor, dacă s'ar fi putut, li s'ar fi dat vot îndoit. În multe locuri nația română a fost trivial insultată. Despre aceasta ne-au adus mărturie cei ce au auzit insulta, uneori (ex. Arad) foile maghiare au crezut chiar că le și pot țipări. Și așa mai departe: fapte, fapte, fapte. Dar, ni se va spune: le recunoaștem, însă aceste avantaje erau date Maghiarilor ca guvernamentali nu ca maghiari. Așa este, însă poporul nu poate face această deosebire. Pe dânsul l-a revoltat și l-a învrăjbit încă mai mult contra Maghiarilor această „acordare de drepturi nemeritate și mai mari ca acelea de care s'a bucurat și se bucură poporul român“.

Mai departe, onorabila revistă M. K. găsește că din expunerile noastre nu-și face un tablou îndeajuns de asigurător despre programul de guvernământ al partidului țărănesc. Aci ne simțim datorii să repetăm că după părerea noastră democrația nu înseamnă trădare de neam, ci din potrivă. Într-o țară în care națiunea predominantă reprezintă aproape 80 la sută din populația acelei țări, conducerea ei democratică nu poate fi de cât națională. Democrația înseamnă însă legalitate, ordine de drept, dreptate socială, respect de drept, și ocrotire pentru cel slab. Aceasta oferă partidele noastre democratice, nu vânzarea intereselor țării și neamului nostru.

Da, poporul român are dreptul și datoria să-și romanizeze orașele. Și aceasta nu din voința guvernului, din forțele naturale însăși. — Dar oare Ungurii nu au făcut la fel? Marile orașe de astăzi nu sunt foste orașe săsești sau slovace? Oare Ungurii au făcut așa cum ne recomandă ei nouă astăzi: să ridicăm noi orașe românești, dacă ne trebuie? Și oare orașele maghiare, împlântate în mase curat românești, au fost ridicate fără contribuția energiei românești și fără averile create din munca robilor de valahi? Oare toate clădirile publice ridicate în orașele ardeleni nu sunt ridicate din dările plătite de milioanele de români din aceste părți? Și dacă poporul român tinde să sporească orașele ardeleni, prin surplusul satelor, care e fatal românesc, fiindcă Românii au fost siliți până acum să se mulțumească cu viața de sat, face vre-un rău acelor orașe sau populației băștinașe? Și în definitiv, ce ar rămânea din orașele de astăzi dacă s'ar retrage din ele instituțiile publice, cu miile ei de funcționari, și dacă hinterlandul românesc nu le-ar alimenta și nu le-ar consuma mărfurile prăvăliilor lor?

Tot astfel, poporul român are dreptul să stăpânească economia țării potrivit importanței sale numerice. Nu e vorba de coborât nivelul economic al minorităților etnice, ci de ridicare a nivelului economic al poporului român. Minoritățile ar rămâne cu ceea ce au, și cu ceea ce ar

mai putea dobândi prin înmulțirea și propășirea lor. Dar titlul de drept istoric, că au stăpânit totul până acum, nu este opozabil dreptului poporului român, drept tot istoric, că trebuie să i se dea ceea ce i se cuvine, și ceea ce fără dreptate i s'a refuzat până acum.

Tot astfel, în ce privește cultura. Nu refuzăm minorităților cultura cea mai largă de care sunt capabili. Și ne jicnesc târguilele ce să fac asupra deschiderii de școale, primirii de elevi de alte naționalități, sau altor drepturi culturale. Dorim să se dea cea mai largă libertate culturală, evident cu maximum de pedeapsă contra aceluia care ar abuza de această libertate în dauna intereselor de Stat, fiindcă înțelegem perfectă bună credință și lealitate de ambele părți. Inșă cerem să se dea și poporului român toate mijloacele de a se desvolta culturalicește, pentru a obține, cât mai neîntârziat, locul care i se cuvine între celelalte popoare conlocuitoare, întrucât el a fost până acum ținut, fără dreptate, într'o situație culturală inferioară.

De sigur că partidele oligarhice române ar spune tot așa dacă pentru ele naționalism ar însemna democrație.

Ele doresc romanizarea orașelor dar nu cu respectarea drepturilor și a dreptății. Ele doresc o romanizare silită, ele ar merge bucuos la o desnaționalizare. Este același lucru?

Partidele oligarhice doresc romanizarea întreprinderilor economice, dar nu pe seama poporului român, ci pe seama clienților lor. Vor stânjeni întreprinderile minoritare, le vor sili să lichideze sau să primească și pe partizanii lor în afaceri, le vor sili să cedeze majoritatea capitalului — cel puțin formal dacă nu în fond — partizanilor lor, le vor sili să ia în consiliile de administrație pe oamenii lor. Și vor lua astfel de-a gata munca altora. Este tot una?

Dar nu e vorba de aceasta, deși greșit M. K. nu vede nicio deosebire între oligarhie și democrație. Chestiunea e alta.

Drepturile minoritare nu pot fi garantate într'un regim care nu respectă nici un drept. Întărirea unui regim de nelegalitate și abuz nu este în folosul minorităților. „Soluționările imediate“ de astăzi nu pot sta în cumpănă cu regimul absolut pe care l-ar aduce în țară dispariția partidelor democratice. Tratarea pe ste capul poporului român și în contra sa cu dușmanii acestui popor nu este un act de prietenie, merit să nască o apropiere între națiunile conlocuitoare. Drepturile căpătate în alegeri nu sunt drepturi eterne, care pot fi impuse respectului orișicărui partid. Drepturile minoritare nu pot fi căpătate decât dela poporul român însuși, din libera lui voință și din largă sa generozitate. Drepturile minoritare nu se cumpără prin vot, ele se căpătă prin drept.

Aceasta e esența discuției noastre.

Dacă poporul maghiar e incapabil de luptă și rezistență astăzi poate să găsească alte căi de apărare a intereselor sale, de cât să ajute pe dușmanul poporului român fiindcă astăzi acesta e mai tare.

N. Ghiulea

Cum trăesc patruzecidemii de moți

Viața de familie

Hrana locuitorilor este cu atât mai sumară, cu cât locuințele sunt mai îndepărtate una de alta, deci pe dealuri. Pâinea neagră este pregătită din mălai amestecat cu secară. Țin posturile cu îndărătnicie. Refuză mâncările de dulce prescrise de medici ca medicament. Din cauza posturilor cei mai mulți bolnavi sunt cei de stomac.

În afară de Bistra și Câmpeni, grâu și cucuruzul nu se mai fac aproape de loc în restul plasei. În Scărișoara de multeori nu se mai coc nici fructele.

Hrana constă aproape numai din lapte, mălai și verdețuri. Copiii sunt rumeni la față și foarte bine desvoltați — cei cari rămân în viață. Prolixitatea populației este uimitoare, cu toate acestea moartea seceră cu nemiluita victimele, în lipsă de asistență medicală. Fetele sunt rumene la față și și răspund din deal în deal cu buciurarea uniformă și totuș nouă a tunicelor; măritate ele îmbătrânesc repede încovoindu-și corpul sub greutatea vieții, căci în absența bărbatului ele îndeplinesc întreg lucrul câmpului și al casei luând locul bărbatului. Diviziunea muncii aici se face într'un grad foarte mic.

Distracțiile moșilor sunt foarte rare. Firea li-e greoaie. Sunt în stare să joace o săptămână unicul joc: țarina, de câțiva pași, fără variație și fără mlădiere.

Pe dealuri casa constă dintr'o singură cameră a cărei spoire se face rar de tot. În această cameră sunt puse unul sau două paturi, de jur împrejur lavițe, în colțul din frunte o masă cu seltar (puiut), răboiul este strâns lângă perete pentru a fi întins în zilele de iarnă. Camnița foarte frecventă pe valea Crișului Alb, este eliminată și înlocuită cu mașina mică și practică de gătit. În mijloc este așezat scaunul de lucru, unealta principală cu care-și isprăvește moșul donițele. Toată familia se înghesuiește aci. Unele case au târnaț și astfel o parte a familiei doarme vara acolo. O familie de șase membri din Scărișoara consumă săptămânal trei litre de cereale (se coace de trei ori pâine, din făina ce se macină deodată din secară amestecată cu cucuruz).

Lemnul de fag în Vidra, de brad în Scărișoara tăiat și pus să se uște, este lucrat apoi pe scaunul amintit cu mezdrea (cuțit cu două mânere). Într'o casă am văzut un răboiu de țesut de multă frumusețe artistică. Cio-

plitori atât de dibaci desigur că vor da și cele mai iscusite podoabe în lemn. Mare impresie mi-a făcut biserica din Scărișoara al cărei interior conține o comoară de artă țărănească: iconostasul, candelabrul în lemn, cruciulițele, tăblițele de comemorare a moșilor, stranele rotunjite, sunt semnele gustului artistic al moșilor. Biserica are a vechime de 112 ani și pictura se păstrează bine.

Stările din Scărișoara

Printre răspunsurile primite oficial prin pretură la chestionarul meu, cel al primăriei Scărișoara poate fi dat în întregime la țipar, cuprinzând atât de bine aspectele reale din această puternică localitate a cărei întindere este de 31846 jug. 1551 st. (3200²² arabil, 81¹⁴⁶⁵ grădină, 4139⁹² fânață, 3098¹³²⁰ pădure, 717⁸⁷¹ neproductiv). D. notar Vasile Motora semnează următorul răspuns oficial:

„Numărul caselor 1564, al sufletelelor 7685, de naționalitate toți români. În toată comuna se află doi străini de naționalitate italieni, cari s'au căsătorit cu românce din loc.

II. În toată comuna vreo 70 de familii pot trăi numai din pământul lor și prăsierea animalelor, fiindcă proprietari peste 10 jugăre de pământ sunt foarte puțini (pământul este puțin roditor).

Vreo 600 familii sunt nevoite a lucra întreprinderi de păduri pentru a-și putea câștiga mijloacele de existență, iar restul pe la locuitorii cu stare mai bună din comună.

III. În comună sunt două prăvălii aranjate de tot primitiv.

Cârciume în comună sunt cinci.

Ateliere în comună nu sunt. Locuitorii sunt cea mai mare parte ciubărari, vreo 90 la sută din totalul locuitorilor se ocupă cu construirea ciubarelor, aproape în fiecare casă se află câte un mic atelier care constă dintr'un scaun, 1 mezdrea de cioplit, 1 gilău și 1 punsoaie de încheiat 1 fereștrău mic de mână, 1 ghinătoare de ghenat și încă 2 mezdrele de diferite mărimi.

IV. La târguri vând vite, galițe, lână, ciubare și pânză de casă, precum și postav de cioareci (pantaloni de lână) numit de populație habă.

Târgurile mai principale unde își vând aceste lucruri sunt în Câmpeni unde se țin de cinci ori pe an. Locuitorii cumpără de la târguri bumbac, opinci, bocânci, zădi naționale, giul-

giu (jolji) și lucruri casnice (cratițe, căldări, farfurii, site, etc).

V. Hrana locuitorilor constă din lapte, brânză slănină, ouă, foarte puțini mănâncă și galițe. Majoritatea nu știe găti carnea. Se mănâncă și mămăligă, însă puțină pentru că majoritatea pre-gătesc pâinea din făină de grâu amestecat cu făină de porumb. În general majoritatea locuitorilor se hrănește foarte rău.

Îmbrăcămintea la bărbați: pălărie neagră de postav, veston de lână (în limbajul popular: ținură), cioareci de lână, cămașe de pânză de casă; în general bărbații nu poartă cămăși de jolj, ci numai de pânză de casă. În timpul din urmă, adică începând cu anul 1925 populația mai săracă poartă opinci de gumă din cauciucuri de pe roți de automobile cari nu se mai pot folosi, însă ele din punct de vedere igienic lasă mult de dorit. Puțini bărbați poartă vestoane de stofă.

Femeile, în cea mai mare parte au părăsit portul național, îmbrăcându-se cu haine de „modă nemțească“ după cum o numesc ele; o parte din femei au port național, însă transformat, modernizat cu poale și cămașă românească de jolj și nu de pânză de casă, iar în loc de zădii poartă cătrînțe de mătăasă împodobite cu cipeă de prăvălie.

VI. În comuna Scărișoara sunt patru școli primare și patru învățători. În anul 1925—1926 am avut doi învățători tolerați, cari s'au îndeletnicit mai mult cu alte afaceri decât cu școala. Se simte mare lipsă de învățători cu suflet și harnici.

Elevi obligați la școală ar fi de fiecare școală cel puțin 400, adică 1600, din aceștia abia 200 cercetează regulat școala din cauza marilor depărțări ce sunt dela școală la locuința lor, fiind comuna foarte răsfirată pe munți.

Din totalul populației 95 la sută sunt analfabeți.

În comună se cetesc, dintre gazetele populare „Lumina satelor“ la care, datorită preoților, sunt vreo 40 de abonați, „Libertatea“ cu vreo 6 abonați, „Foaia Noastră“ cu 5 abonați. Populația știutoare de carte își procură calendare de pe la preoți, mai ales „Calendarul Creștinesc“ redactat de consistoriul din Cluj. Cărți peste tot nu se citesc.

Comuna până în prezent a dat 22 de intelectuali, dintre cari doi avocați, opt preoți, șase învățători, un notar și trei cari ocupă alte funcțiuni.

VII. În comună sunt patru biserici și patru preoți de rit ort. rom. Cea mai mare parte a locuitorilor cercetează biserica însă de când s'a făcut

unificarea calendarului, în sărbătorile cari nu cad pe zi de Duminecă nu mai merg la biserică.

VIII. Particularități ce are comuna: Ghețarul care se află pe muntele numit „Munună“ este des vizitat chiar și de străini din Franța și din alte state.

Cel mai mult teritor se află acoperit de pădure de brad.

XI. Pentru prosperitatea comunei se impun:

1. Repararea urgentă a șoselei naționale Scărișoara—Câmpeni, care se află într'un hal nemaipomenit. Această șosea este mai mult decât o batjocură pentru bieții locuitori ai comunei; știut este că țopul (moțul) din Scărișoara este tot pe drum și neavând drumuri bune i-se îngreunează existența și altcum periclitată.

2. Să se ia măsuri contra silvicul-torilor pentru a nu mai șicana lumea ca pe timpul regimului unguresc, deoarece șicanele din partea acestor fel de slujbași sunt tot pe acelea ca și în trecut, uneori mai mari.

3. Să se înființeze în comună căminuri pentru copiii obligați la școală.

4. Să ni-se dea dascăli buni și cu inimă.

5. Să se facă colonizări.

6. Să se intervină la societățile de cultură ca să mai trimită din când în când câte un conferențiar spre a ținea șezători culturale.

7. Să se închidă de tot cărciumele.

8. Intelectualii și oamenii de bine, cari vin în atingere cu această populație să facă mai puțină politică și să se intereseze mai mult de nevoile culturale și economice ale populației batjocorite atâtea decenii de foștii ei stăpâni.

Informațiile servite de primăria Scărișoarei sunt verificate personal la fața locului de mine și ele trebuie să fie un memento pentru administrația centrală a statului.

Problema școlară

Bistra și Scărișoara pun integral problema școlară în regiunile muntoase, unde procentul analfabeților trece uneori de 90 la sută. În timp de iarnă casele de pe munți sunt complet izolate. Vara toți copiii sunt reținuți la pășunatul vitelor. Chiar pentru cei din vale anul școlar nu durează mai mult decât cinci luni.

Dacă nu pot veni copiii dela distanțe mari la școală, trebuie să meargă școala la ei. Oriunde se găsec grupuri mai compacte de 50-100 case pe dealuri, este nevoie să se întemeieze acolo școala. Profită de ea nu numai copiii de școală, ci toată populația. Învățătorul din „crângurile“ aceste este un factor al culturii în genere.

Și mai bine ar fi, ca toți acești copiii de pe dealuri să fie adunați în căminurile de iarnă, în centrul satului pe vale. Instrucția și educația lor s'ar putea face cu mult mai intensiv.

Aproape pentru fiecare sat se impun ambele soluții: pentru grupul compact de gospodării să se facă școală, iar pentru casele risipite la depărțări mai mari să se înființeze căminul. Am arătat cari sunt colinele potrivite pentru școală. Îf Scărișoara dealul Negeștilor are cam 100 case, la Ocoale (în Gârda de sus) alt crâng cu aproximativ 100 case, apoi Fața Lăzeștilor are alte 70 până la 80 case.

Am însemnat în fiecare sat numărul elevilor obligați, al celor înscriși și al celor cari cercetează regulat școala (cam 10 la sută în satele cu întindere mare), pentru a se putea reconstitui în mod precis gradul de instrucție.

Dar pe lângă școala primară, se impune aici în munți școlile practice de meserii și agricultură. Încercarea fostului ministru Constaținescu de a face o școală de meserii agricole la Câmpeni, este insuficientă: atelierele sunt mici și nu ocupă decât cel mult 25 elevi cari dealtfel sunt întretrețuți la multe alte munci de îngrijire a insulei cu moara și uzina electrică decât să-și însușească o cultură teoretică oricât de puțină și să-și înmulțească cunoștințele tehnice; a învăța cântări patriotice pentru a face să răsune Arieșul, fără a desăvârși înainte de toate științific pe elevi, înseamnă că o asemenea școală să nu aibe multă rațiune de existență, — dealtfel moții nu-și dau copiii la această școală, în care n'au nici o încredere.

Pentru o populație, care își susține existența din economia de vite, din exploatarea de păduri și din plugărit este necesară școala tip occidental, care să pună problemele științifice ale faunei și florei, așa cum era academia de agricultură dela Magyarovár. Niciunde în țara românească nu sunt date condițiile pentru înființarea și prosperitatea unor asemenea școli practice decât aici, unde moții sunt înzestrați cu calități naturale ce pot fi dezvoltate într'o asemenea direcție.

Din Scărișoara au fost primiți în școala de meserii din Câmpeni 2 elevi, însă au fost luați acasă la scurt timp de părinții cari s'au convins de inutilitatea unei școli, așa de insuficient organizată, — parcă este un simplu lucru de față și paradă această școală, un pretext de laudă pentru tentații politice foarte, foarte îngrijorați de *adâncă înapoiere a moților!*

Printre nefericirile școlilor din munți trebuie să adaog abuzul învățătorilor tineri, mulți veniți din vechiul regat,

cari speculau cărțile școlare. Pentru un abecedar de 20 lei, — ei încasau 90 lei. Apoi introduceau în fiecare an alte cărți, pentru a face și mai rentabil acest comerț. Discreditul a constrâns populația și autoritățile din munți să-i facă pe acești negustori fără suflet să-și ia tâlpășița de pe aici.

Primăria Scărișoarei are în buget suma de 73.000 lei pentru ajutorarea școlilor, locale și a liceului ce se edifică acum în Cămpeni (25.000). Comunele fac eforturi laudabile pentru prosperarea școlii, dar n'au încă orientare largă pentru a sta într'ajutorul tuturor elevilor, creind cele două mijloace: școala, în crânguri și căminul la centru.

Albacul

Regiunea revoluționarului Horia (casa sa se află în dealul Fericet dela Arada), Albacul și Arada au 1440 case cu vreo 7000 suflete curat românești. Albacul are 2000 j. pământ arabil, 88 grădină, 2343 fânață, 540 pășune, 4500 pădure (urbarialistă) și 244 j. neproductiv. Cam 60 familii trăesc independent, însă și acestea fac cărașie. Ocupația principală a albăcenilor este lemnăritul: livrează scânduri, șindilă, coarne (grinzi), ciubare (ciubărarilor li-se spune și văsari, fac vase); le desfac indeosebi pe pietele Albei-Iulii, Turzii, Huedinului, Abrudului. Preferă să le valorifice pe pietele de aprovizionare. Uneori pleacă și mai departe, în părțile Sibiului chiar. Numai vreo trei inși fac exclusiv comerț de lemn, ceilalți producători se îngrijesc singuri de deusee.

Cantitatea lemnului livrat de albăcenii este foarte mare: 4—5000 care anual. Pentru un car încasează cam 2000 lei.

Albăcenii n'au nici depuneri, dar nici datorii pela bănci, doar credite pe la prăvăliile locale. N'au reușit să-și facă o însoțire de credit în localitate, pentru că n'au încredere în nădrăgari; spun că ei sunt „pișcați“ de domni.

În Albac sunt zece mori, cinci cărciumi și trei prăvălii bine amenajate.

Durerile albăcenilor: 1. drumuri bune dela pădure și șoseaua refăcută; 2. cămin pentru școală; 3. lemn ieftin de exploatare din pădurile statului; — căci ei astăzi plătesc 200—300 lei pentru un m³, pe când pe deținătorii vechilor contracte cu statul nu-i costă decât 5 lei un metru cub (*ceace este un motiv permanent de revoltă*); 4. reducerea taxei de pășunat (urcat dela 8 la 80 lei pentru un cap de vită); 5. desființarea robotei: constrângerea de a face gratis zile de lucru pentru stat, după numărul vitelor ce posedă; 6. să înceteze șicanele inginerilor silvici

și să fie lăsate comunele să se asocieze liber în ce privește pășunatul.

Nemulțumirile contra organelor silvice sunt extrem de mari, căci acestea nu cumose decât o singură soluție a tuturor necazurilor: pedeapsa!

Poate fi admisă pedeapsa ca soluție economică? Până când această absurditate?

Autonomia comunală este vorbă goală, căci inginerul silvic este dictator atotputernic. Pentru școala cea nouă ce este aproape gata Albacul a cheltuit peste 200 mii lei; statul n'a dat însă nici un ajutor acestei școale, nici chiar lemnul gratis promis, decât cu întârziere de ani, din pădurile lui? *Este de neînchipuit ca statul să refuze concursul pentru propriile sale instituții.*

La ocolul silvic din Cămpeni de doi ani așteaptă o cerere a bisericii din Albac să fie rezolvită. Ungurii erau mai culanți: ei au permis bisericii să-și taie lemn, chiar fără vârsta reglementară, când ea a înaintat petiție. Inginerul român nu admite să se taie lemn din pădurea bisericii nici chiar pe lângă oferta acesteia de a da gratuit școlii jumătate din cantitatea ce vrea s'o taie.

În chestia pășunilor comunale, primăria a înaintat vreo 10 memorii, însă fără rezultat. O delegație dela minister a sosit... până în Cămpeni, unde a făcut un chef strasnic și n'a mai continuat drumul la Albac. Aici este mare primejdie dacă se declară pășunile ca strict comunale: este prilej de răscoală. Sunt așa de întinse hotarele încât satele se ajută reciproc de pășunile cele mai apropiate, chiar ale satului vecin. Ar fi o regretabilă neprevădere să se aplice legea, ce nu se potrivește împrejurărilor locale. Albăcenii cer oamenii experți și cu înțelegere, cari să cerceteze problema și să-i dea o altă deslegare decât a legii bună pentru alte teritorii.

Tăraniile din Albac sunt foarte bune, însă le merge tot mai rău. Timp de doi ani, în urmă, ei nu sunt în stare a-și achita cu regularitate datoriile pela prăvăliile satului.

Sunt 800 elevi obligați, 140 înscriși, dar numai 86 cercetează școala din cauza depărtărilor. Crânguri unde s'ar putea întemeia școli: dealul Costești (unde a funcționat un învățător „tölerat“, fără pregătire completă) și dealul Cioarești. Soluția cea mai potrivită: creată o vatră școlară, un cămin. În Albac se citesc foile: Lumina satelor, Foia poporului și Lumea și țara. Procentul analfabetismului: 75 la sută.

Alte particularități

În comuna foarte întinsă Neagra cu o suprafață de 14429 j. și 3280 suflete

abia pot trăi în mod independent vreo 15 familii, restul cutreeră toată țara cu articole de lemnărie. La târguri oamenii duc vite, oi, capre, porci și cai. Sunt două școli cu trei învățători și 120 elevi câți cercetează școala. Primăria comunică oficial că numărul știutorilor de carte este 300. Se citesc Lumina satelor și Foia poporului. Sunt două biserici cu un preot. Crângurile mai importante sunt: Bebești, Căndești, Stănești, Toderești, Ciorasa și cătunul Iarba rea. Neagra cere, ca și Secătura, unde este notariatul: îmbunătățirea drumului, micșorarea taxelor de păduri, întregirea pădurilor și pășunat, și simte nevoia unei lăptării. În sat sunt trei prăvălii și cinci cărciume.

Comuna Secătura are 460 case cu 1990 suflete și 718 jugăre pământ. Numărul familiilor proletare: 400. Sunt șase cărciume și patru prăvălii, fiind satul pus la vad bun de trecere pentru multe comune. Școala are 1 inv. și 80 elevi (din 160 obligați). O biserică cu 2 preoți. Situația încolo identică cu a Neagrăi.

Comuna Certege are 257 case cu 2076 suflete și o întindere de 7465 j. (peste 4200 păduri). Numai 38 familii își pot asigura existența din veniturile proprii, celelalte se angajează ca zileri lucrători forestieri. Din 214 elevi 90 cercetează școala cu un învățător. Se citesc foile: Lumina satelor, Unirea poporului și Lumea și țara.

Două biserici cu doi preoți. Se cere repararea drumurilor pentru ușurarea comunicației și ieftinirea traiului.

Cămpenii

Sediul plasei celor 40.000 suflete din cea mai ingrată regiune muntoasă a României. Sunt 758 case cu 2915 suflete (unguri 40, sași 10, evrei 3). Întinderea: 5621 j. (1690 arături, 79 grădină, 1217 fânață, 681 pășune, 1716 pădure și 239 teritor neproductiv. Cam 130 familii pot trăi din averea lor, celelalte 628 recurg la munca brațelor în exploatarea de păduri. Cămpenii au 12 prăvălii, 9 cărciume, 10 ateliere. Oficiile de plasă: pretură, judecătorie de ocol, secție de jandarmi, ocol silvic. Oficiu telegrafic și telefonic (comunele Scărișoara, Arieșeni și Neagra n'au telefon).

O bancă, românească. Târg săptămânal Sâmbăta cu preocupă veniți chiar și dela Turda și Alba-Iulia. Un gimnaziu de patru clase ce se transformă în liceu de îndată ce se termină edificarea localului. Școala primară are 5 învățători și 451 elevi obligați (209 înscriși, 155 cari au fost promovați); un învățător este în crângul Dealul Capeiei; este necesară o școală în că-

tunul Mihoești, apoi trebuie să se facă un cămin pentru copiii de pe dealuri, căci din totalul copiilor (cu cei din Sোধodol) de 575 numai 154 sunt din centrul târgului Câmpeni, iar restul de 371 sunt de pe dealuri. Câmpenii au cam 60 la sută știutori de carte. Funcționează o grădiniță de copii cu o conducătoare. Se citesc foile Lumina satelor, Lumea și țara, Libertatea, Foaia Poporului, Unirea Poporului de către poporenii, iar cărțurarii citesc cu predilecție Universul și Cuvântul. Biblioteca societății „Concordia” din localul băncii „Doina” este citită. Din Câmpeni au ieșit cam 200 cărțurari. Sunt trei biserici cu patru preoți (doi ortodoksi, 1 gr. cat. și 1 rom. cat.), într-un carter aparte. Cea mai mare sarcină culturală este isprăvirea edificiului celui nou al liceului. Câmpenii are înfățișare de orășel are clădiri moderne și este așezat într-un basin pitoresc al văii Arieșului. Viața este scumpă, din lipsă de grădinarit și comunicație mai vioaie cu șesul Turzii. Izolarea se resimte și din punctul de vedere al culturii, cărțurărirea lăsându-se cu totul absorbită de cotidienele nevoi pospodărești. Din punct de vedere economic Câmpenii sunt departe de a însemna mare înlesnire pentru aprovizionarea cu alimente a populației de pe cele două brațe ale Arieșului. Este o neputință de rezolvire a problemelor economice din cauza lipsei unei autorități speciale ale munților. Bugetul de mizerie al prefecturii Turzii ca și al celorlalte cinci prefecturi ce și-au împărțit munții, este mai degrabă o sarcină decât un ajutor, deasemeni este o dificultate și administrația cu elemente instabile și fără pregătire profesională și economică.

Puțină rentabilitate

Intr'o zi de luni mă găsim în comuna Avram Iancu. Am asistat la încheierea afacerilor. Ciubarele se vând într'o legătură numită chișiță. Anume, șase ori șapte ciubare de diferite forme se pun unul într'altul astfel că ele fac o „ureche”, iar două urechi fac o chișiță. Mulți moți încarcă pe caii lor câte o chișiță și pleacă prin sate să o vândă. Pentru ca să faci o chișiță este nevoie de două săptămâni: să tai lemnul cumpărat din pădure, să cioplești doagele și să le pui pe pari pentru a se usca, apoi să compui ciubărul; nu mai vorbim de cellalt timp pierdut cu agenții silvici cari îi eliberează bonul pentru tăiatul lemnului și vânzarea ciubarelor. Timpul aici nu este scump de loc, ba aproape n'are nici a valoare. O chișiță de 14 ciubare se vinde la bălciul din comuna Avram Iancu cu 700—800 lei — deci valoarea unei munci de două săptămâni. Moțul câștigă într'o lună,

în cazul cel mai bun 1600 lei. Comerțianții cari încarcă într'un car (în care-și duce și copiii) câte 8—9 chișițe și le transportă pe la târgurile vechiului regat obțin preț dublu, în schimb ei pierd 2—3 luni. Ci parecă vagabondului acestuia nu-i pasă câtă vreme pierde și este bun bucuros dacă scapă teafăr pe marginile drumurilor fără sfârșit și-și poate paște, în nopți adânci, caii. Întreținerea cailor este foarte anevoioasă și moțului îi pare bine dacă nu trebuie să-și mănânce fânul deacasă — necesar la iarnă când vueturile îl pironesc locului. La o observare a mea, că păscutul pe drumuri este ușor, un moț, îmi arăspunde: „câmpul are ochi, iar pădurea urechi”...

Și totuși pământurile aceste sărăcăcioase sunt foarte scumpe. Nici nu s'ar crede. În comuna Avram Iancu s'au cumpărat 15 iugăre de pământ cu 900 de mii lei ceea ce se poate controla. Pământul este tot atât de scump ca și la șes. Moțul este strâns legat de sghiaburile natale și cu greu se deslipește de ele.

Aceasta ca un avertisment pentru aceia cari vor să ferească pe moți smulgându-i dela glie. Dar întâiu de toate trebuie să căutate mijloacele de întărire materială aci acasă, și numai după epuizarea lor să se încerce colonizarea.

Apoi să nu uităm un lucru: statul nostru încă nu este copt pentru colonizare. O politică de colonizare trebuie să pună la dispoziția proprietarului casă, unelte de lucru și trăgători, pentru ca el să fie capabil a amortiza într'o serie de ani valoarea proprietății.

Pentru a se face o comparație cu celelalte piețe notez aci: o pereche de boi s'a vândut cu 17—20.000, o vacă cu lapte și vițel: 10—12 ore, o pereche de junci tineri până la doi ani: 7—8—10 mii lei, un cal: 8—10—12.000; o litră de secară cu 100, una de cucuruz ceva peste o sută, una de grâu cu 120 lei, cinci litre fac cam 55—60 kgr.

Problema aprovizionării este capitală. Păcat că moara de pe insula Câmpenilor nu aduce nici o înlesnire. Moara se aprovizionează dela fermele statului desigur în condiții foarte avantajoase, dar moții n'au nici un folos din aceasta; contractul dintre ministerul domeniilor și arendașul morii vrea să aducă ambelor părți maximul de câștig, iar de moți nu le pasă. Vrem însă să aducem aminte cărmuitorilor statului, că au obligațiunii să facă cel puțin atât cât foștii noștri asupritori cari pe insulă instalaseră un institut de credit și moții beneficiau mult de credite lesnicioase în legătură cu cumpărarea de cereale. Statul nostru este pornit pe speculă și lucrurile nu merg bine.

Astăzi insula Câmpenilor este un fel de republică: îi stătea mai bine la Bazar-gic decât aici; dacă este aici ea trebuie să deservească interesele populației.

Procesele...

Stările economice se reflectă foarte fidel în justiție. Preocupările și îndeletnicirile populației, ca și caracterul oamenilor se desvălesc aici foarte fidel.

Observăm înainte de toate, că administrațiunile judiciare sunt foarte încercate. S'au luat din mâna primarilor și pretorilor micile contravenții civile până la concurența sumei de 200 lei (sub unguri 2 coroane); infrațiuni de vânat, pescuit etc., toate au trecut asupra judecătorului.

În plasa Baia de Criș erau procese mai mult de proprietate: transgresiuni și certuri de hotar. Oamenii se judecă ușor, chiar și pentru 60 lei. Majoritatea proceselor nu pun în cauză sume mai mari de 1000 lei. Multe procese sunt pentru onoare personală: oamenii sunt simțitori față de cea mai mică insultă.

În plasa Câmpenilor predomină procesele silvice. Sunt și certuri de hotare și oamenii se arată recalcitranti și hotărâți, să-și piardă averea mai degrabă decât să piardă 60 m² de hotar. Este la mijloc și dragostea de pământ, dar desigur și ideea lor incompletă despre justiție — și aceasta din cauza restanțelor. Sunt restanțe ce trec cifra de 5000, și unele de prin 1914 chiar. Trăgânarea judecăților încurajează pe oameni să se adreseze prea cu multă ușurință justiției. Dar majoritatea delictelor sunt cele de natură silvică — ceoase se și explică. Regele a amnistiat în toamna anului 1924 toate delictetele silvice. Vre-o 300 delictete au fost prescrise decurând. Și totuși actualmente sunt în curs altă mie de procese silvice.

Când am vorbit de Albac, am arătat care este natura delictelor silvice și ce ușor se comit. Dar să nu ascundem deloc realitatea: oamenii aduși la bara justiției declară fără înconjur, că ei fură lemnul din pădure cu bună știință că vor fi pedepsiți; plătesc pedeapsa însă ei trebuie să taie lemn și fără permisiunea agenților silvici, căci nu mai pot trăi...

Avertismentul este foarte serios și întrebăm din nou dacă este posibil ca pedeapsa să fie unica soluție economică? Admitem, că organele silvice sunt strictă legalitate, dar în aceeași vreme ele au obligația morală să înceteze a fi o administrație apăsătoare și să sesizeze autoritatea centrală a statului, precum și presa asupra greutăților de trai ale oamenilor. Așa trebuie să facă niște slujbași de inimă, dar nu să constrângă populația la răsvrătire și desperare prin șicanele lor imorale!

Dar să nu uităm cealaltă latură a proceselor: pierderea de vreme. Pentru o sută lei pârîtul și sumedenia martorilor, dacă vor fi de pildă din Scărișoara,

sunt nevoiți a pierde două zile. Pe deasupra, la cât se urcă cheltuielile de judecată? Ce ușor se pierde vremea în țara românească! Ion Clopoțel

CRONICA LITERARĂ

Dan. — Goleștii la Geneva. — Biblioteca Mavrocordaiilor. — Moldovenii dela o mie patrusute. — Biserica de altădată

„Cartea Românească tipărește în colecția ei „Scriitorii Români“ o ediție nouă a lui „Dan“ (273 pag. 70 lei). Cine ar putea spune a căteia? Sau, mai limpede, câte mii de exemplare s'au desfășurat până acum? Datele cele mai vorbitoare ar fi să le dea „Biblioteca pentru toți“, dacă ea ar fi în stare să împărțasească vre-o statistică. Din lipsa organizării editoriale, mai ales dela 1905 încoace, de când produsele tiparului încep și la noi să se caute, nu vom ști niciodată în ce măsură cei din urmă douăzeci de ani au fost înrăuriți de carte, și de ce carte anume. Ceeace se va încropi ca țifre, va fi de cele mai multe ori greșit, din nepăsare sau dinadins; iar restul, considerații de critică sau de istorie literară.

Am citit „Dan“ la cincisprezece ani, ca atâția din generația mea. Era o vreme când se încerca o ieșire din eminescianism, care însemna ca înțelegere de viață pesimism, și ca stil lirism. Un fel de scuturare de disciplină lăuntrică mișca noul tineret. Eminescu stăpâna încă, dar de rândul acesta cu proza și cu răbufnelile de violență ale „Scriitorilor“, acoperind cântecele, de dragoste, ca niște nori cu fulgere un peisagiu de idilă. Socialismul militant și socialismul creștin european, Carlyle și Ruskin, făcuseră să freacă pe cei mai buni. Din fierberea naționalistă și umanitară a vremii a ieșit Sămănătorismul. Întâiul sămănător, cu traista pe după gât în ogrorul primăvărat, a fost Vlahuță. Răsăritul epic e de atunci.

„Dan“ stă ca la o cumpănă de ape între cele două îndreptări. Atmosfera și sfârșitul lui sunt de întuneric. Leșimul epocii, care începea să fie depășit, ia vlagă tuturor eroilor. Și, în același timp, trebuința unei schimbări își face loc. Apostolatul ideii își ridică fruntea. Ele scrântește la rândurile, ce mai rămăsese zdrăvăn din întâia molimă, în aceiași eroi. Scrișul însuș e afânat, dulceag, șovăelnic, plin de „atentive, obsedantă, exasperantă“. Vlahuță n'a izbutit să se descarge într-o lucrare menită să se păstreze, de cele două tendințe, tot pe atât ale lui cât ale contemporanilor. Dar a izbutit, dela această înfrângere, să se hotărăască pentru una din căi. Pe aceasta el a mers dăr. O întregă școală minoră i s'a strâns în jur. În acea școală scriitorul e încă viu.

Dacă „Dan“ nu mai găsea nici în noi răsănit, cititorul lui de-acum cincisprezece ani, cu atât mai puțin va fi destoinic să-l găsească în generația care azi se făurește. Cu toate încercările de reeditare

sămănătoristică, întoarsă și îmbogățită la textul original, lumea vrea altceva. Naționalismul cel nou se ghicește de pe acum mai larg și mai eroc. Iubirea lui veche va fi pusă în ziduri, tocmai pentruca ele să poată nu numai să ție, dar și să ajungă la înălțimi înainte abia băluite. „Dan“ e în schim, deși un foarte slab roman, un document cum anevoe s'ar putea descoperi altă! mai întreg, al șovăelilor dela nașterea vremii noastre. Ca atare el e mai plin de interes decât la apariție. Și dacă gustul studiului ar fi mai desvoltat, „Cartea Românească“ ar vedea curând că n'a soos pe „Dan“ numai dintr'o datorie de conștiință și ca întregire a seriei operelor lui Vlahuță, dar pentruca o carte e o moșie, cum zicea acesta. Mă tem însă că acel gust e într'adevăr puțin desvoltat și altă ediție a lui „Dan“ va întârzia.

Scriitorul și mediul lui s'ar cuveni însă cercetați. Ce frescă de mari scriitori s'ar schița, ce neastâmpăr și bucurie de creație. În „Dan“ ele abia au două, trei pagini sarbede. Azi se mai păstrează atâtea amintiri, cu neputință de cules din alte isvoare. Scriitori, venind în linie directă dela Vlahuță sau îndatorați lui într'un fel sau altul, sunt foarte activi. „Cartea Românească“ publică însă de doi ani un premiu pentru un studiu asupra omului și operei, și de doi ani așteaptă zadarnic un manuscris. Să fi murit într'adevăr Vlahuță cu totul, așa că până și ai lui se tem, într'o lume străină, să-i spue numele? Cel puțin boabele acelea de grâu, furișate și în scrisul lui, ca în sarcofagul Faraonilor de unde după cinci mii de ani puse în pământ rodesc, ar trebui scoase și date, holdă de aur, îndărăt vieții. Boabele sămănătorului care a ieșit într'o zi dela începutul veacului să-și semene țarina!

* * *

Nimeni nu stăpânește în știința și literatura noastră fragmentul, ca d-nul Iorga. Numai un giuvaergiu de Ponte Vecchio, care ar lega într'un fir de aur și ar scoate tot felul de podoabe scumpe dintr'o aschie sfântă de cruce sau dintr'o țandără de Praxitele, ar putea trezi o părere de acest dar. Lemnul poate fi din altceva, iar piatra culeasă dintr'o grămăjoară de moloz obișnuit; răstignirea și antichitatea nu ne sunt mai puțin prezente prin meșteșugul neodihnit și fără asemănare al aur-făurarului.

Din acest fragmentarism se înfruptă mai ales Academia Română. Aproape

toate ședințele ei publice au câte o comunicare a marelui istoric. O răscolire de bibliotecă într'o călătorie în străinătate, o contribuție nouă bibliografică ieșită cine știe unde, o scrisoare trimeasă de un corespondent necunoscut, orice poate să fie punctul de plecare. Singurul care ar fi în stare să arate un belșug de neprevăzut și de scânteiare asemenea, însă în alt domeniu, în cel filologic, ar fi poate d-nul V. Bogrea. E se pare și slăbiciunea cea mai statornică și mai adevărată a d-lui Iorga. Amândoi sunt marii fragmentari ai noștri. Unul n'a dat încă o operă de sinteză; celălalt o are și o continuă, de mozaic și de puncte.

Păcat însă că toată această bogăție, și atâta alta de caracter mai greu științific, nu se bucură de cuvenita răspândire. Câți, afară de puținii abonați specialiști, între cari trebuie puse multe biblioteci și așezăminte savante, cu rafturi prăfoase, deschid cărțile de memorii ale diferitelor secții academice? O organizare ciudată de desfășurare le scoate din comerțul de librărie. Știința cea mai vioaie, în mici scâpărări de ultima oră, scapă atenției populare. Și, Academia însăși se izolează astfel fără vină, în cerul cu bufnite al Minervei sau în cel cu devize, obligații, bunuri mișcătoare și nemiscătoare, al lui Elias. Nu sunt singurul care ar dori o schimbare. Să rămână oare necunoscut și în învelișul lui scrobite, de circumstanță, numai pentruca va avea cinstea și nemorocirea să fie publicat în colecția discursurilor de recepție ale Academiei, cel mai frumos monument literar, prin construcție, și stil, ridicat dela Odobescu încoace, care a fost cuvântarea de intrare între nemuritori a noului președinte, profesorul Emil Racoviță?

Goleștii și alți elevi ai lui Töpffer în Geneva (Cultura Națională, 8 pag. 10 lei) descopere în caetele profesorului, elev al lui Rousseau, pe Români cari pe la 1830 învățau în acel colț de Elveție carte europeană. E o listă de nume, cu oarecare însemnări de materii făcute, de gemuri sparte și de cheltuieli. Nu se vede mult în subiectul însuș, dar se vede în cadrul în care, din două, trei linii, a fost așezat. Sunt urmele de pași ale fiilor de case vechi muntenești, în căutarea de parte de casă, a noului suflet al țării. E bine că le argintăm și păstrăm în încăperile de sticlă ale istoriei.

Știri nouă despre biblioteca Mavrocordaiilor și despre vieța muntenească în timpul lui Constantin Vodă Mavrocordat (36 pag. 18 lei), dă, după două cărți, una de documente, tipărită în 1912, și alta de descriere de călătorie din 1766, cu lungi reproduceri franceze în anexe, multă atmosferă a veacului al optăsprezecelea răsăritean. Cărțile sunt urmărite foarte de aproape, dar și aici îndreptările și lămuririle proprii nu lipsesc.

Ar trebui poate mai multă grijă din partea tipografiei la unele greșeli. Tipări-turile Academiei sunt și un îndreptar pentru ortografia ei. Ce îndreptar e însă acela în care pe aceeași pagină a, de pildă, e scris când cu a din a când cu i din i:

CRONICI CULTURALE
ȘI ARTISTICE

Astra și literatura

În orașelul din nordul Ardealului se vor întruni iarăși purtătorii destinelor culturale ale acestei provincii. Căci Astra a reușit să întrunească în cadrele ei tot ce are cap luminat Ardealul. Bătrânii cari au muncit în ogorul ei în greul anilor de supunere străină au prins iarăși coamele plugului cu energie tinerească; tinerii au alergat și ei, pentrucă glasul vremii impune cu puterea unui imperativ categoric munca pentru cultura celor mulți.

Adunarea dela Zălau va fi iarăși prilej de meditat pentru ceea ce trebuie făcut mult și grabnic pentru epoca nouă în care a intrat nația după Unire. Epocă de desfundare a tuturor energiilor înăbușite de vremuri grele, de închegare sufletească peste graniți vechi, de creație în întregul înțeles al cuvântului, nu numai pentru noi, ci pentru întreaga umanitate.

Vântul vremii nouă a suflat și peste bătrâna societate, încolțind semințele în suflute. Se poate vorbi într-un anumit înțeles al cuvântului de o europenizare a Asociației noastre, săvârșită în anii de după Unire. Ceva din pulsul Universității care bate tinerește în capitala Ardealului se resimte și în vinele ei. Secțiile literare și științifice reorganizate i-au dat Astei ceva din nervul nou, nervul vremii, de care aminteam. Cei ce au asistat la cele câteva ședințe ale acestora s'au putut convinge de acest adevăr.

Nu se poate vorbi însă de o concretă conturare a idealului cultural nou înaintea ochilor tuturor secțiilor. Anii aceștia au fost mai mult de entuziasm la capătul unei vremi noi, de tășniri tinerești cari toate au fost bine primite, pentru idealismul în care au fost îmbrăcate. De aceea bine e ca la adunările generale să se repete lucruri vechi, confirmate de vremuri noi; să se asculte glasul tuturor, pentruca cei adunați acolo să ducă cu ei un suflet plin de cât mai multe întrebări cari așteaptă răspuns și faptă.

Prea puțin s'a auzit în anii aceștia de reînținerire a Asociației, despre secția ei literară. Idealul biopolitic susținut cu energie de secția medicală a copleșit orizonturile tuturor celorlalte secții, adoptându-se în principiu chiar o orientare a lor după luminile lui. Se uită că pe frontispiciul însuș al Asociației noastre strălucește în întâiul loc literatura chiar dela înființarea ei.

Nu vom discuta în aceste câteva șire propunerile de adaptare idealului biopolitic, destul de vagi dealtfel, pe cari le face secția medicală și secția literară. Vom repeta însă, cum am mai spus, câteva lucruri vechi și vom spune dorințe noi, pe cari tinerețea noastră le cere înfăptuite de această secție, pentru încadrarea acestei provincii în ritmul literar nou al nației, de care ea se ține încă departe cu o îndărătnicie bătrânească.

Astra în genere și în specie prin secția ei literară, dă nației literatură și culege din masele ei folclorul.

Literatură dă prin biblioteci, revistă și

gânduri, rîvnit, lingă, alături de: strânse, neorânduială? Știu că aici ortografia d-lui Iorga a fost în luptă cu aceea a Academiei; era însă sarcina corectorului tipografiei să ajute mai efectiv Academia și să dea biruința a-ului ei. (În privința unificării, Academia ar avea să treacă și dincolo de ortografie. Dicționarul ei are, de pildă, pe întâia broșură tipărit: Fascicula 1, și pe a doua: Fascicolul 2. Și încă tipărit cu litere mari, cât albina, văzute de departe de oricine! Cum trebuie să zică muritorii de rând: fasciool sau fasciculă, când Academia însăș șovăie între amândouă? Și, dacă nu pe ea, pe cine altul să ne luăm dascăl?)

Sunt apoi greșeli și de alt fel: „Trebuie să recunoaștem că abatele era lipsită“ (pag. 5); magots de porțelani (pag. 13). Sau apariția deodată, la pagina 12, a unei mari subîmpărțiri, III, cu lăsare de rânduri albe, fără ca subîmpărțirile I și II să fi fost însemnate undeva.

O mărturie din 1404 a celor mai vechi Moldoveni (4 pag. 8 lei) cuprinde lămuriri în legătură cu un document maramurășan plin de nume românești. Documentul a fost tipărit de un profesor petrogradez, pribeag prin Cehoslovacia, care l-a trimis în facsimil, împreună cu un comentariu, colegului său român. Interesul actului i s'a părut, și cu drept cuvânt, așa de mare d-lui Iorga, încât n'a mai căutat un traducător al aceluși comentariu, scris probabil în limba rusă, și s'a grăbit să facă, fără să mai ia cunoștință de cuprinsul lui, comunicarea. Spiritelor neastâmpărate sau bolnave se vor întreba mereu, citind-o; ce putea spune acel comentariu? Într-adevăr: ce putea spune? Eu de aceea întrebare nu sunt ajuns, plin cum sunt, ori de câte ori un ecou al vremurilor dela o mie patru sute își face loc până la noi, de imaginea bisericii din Rădăuți cu pietrele înflorite ale întemeetorilor Moldovei. Ce boltă sub care cântă trecutul!

Ion Pillat: Biserica de altădată, poezii (Cartea Românească, 40 lei).

În cartea ta pe care astăzi o'ncid încet ca o fereastră —
Și-abia închisă'n loc de lumea cu păsări, brazi și zare-albastră
O lume alta, de vitraliu și de lăuntru, se arată —
Mi-a strălucit cu sfinți și visuri, „Biserica de altădată“.
Isus în fund, bătut de Jidovi, zâmbește tot așa din ramă
Cum îmi zâmbea când stam în strană cu mama strănsă în maramă
Și nu știam că icoanul, bătrânul Serafim, îl luase —
Anton și el ca Neerlandezul! — dintr'un Van Dyck, și îl semnase.
(L-am întâlnit, cu ce mirare! în nu știu ce pinacotecă,
Târziu, când năvălise iarba duminicală mea potecă,
Și'n tonurile de aramă din pânzele acelei arte
Era ca o străveche toamnă de ani și remușcări deșarte).
De-atunci, din numele acela cu aripi și cerești răsfrângeri,
Am început să cred pictura un meșteșug făcut de îngeri,
Și, din durerea palmuită cum zice'n stihul din Scriptură,
Că e un neam păgân și gâde de Dumnezei, sortit la ură.
Tu însă n'ai vrut să destăinuie nici gândurile fără limbă
Pe care sufletul cu teamă și cu el singur de la schimbă,
Și nici ostașul în armură din omul oricărei credințe
Pornit sub prapur să culeagă neofilite biruințe.
Când știi ieremonași cu negru pe cerul gurii'n jeț de jude
Sau când urechea ta plecată la glasul datinei aude,
În loc de vre-un nebun al crucii și sărăcuț dela Assisi,
Abații răspopiți și Skiții și Cavalerii Pălămizii,
Făpturi de alungat din urmă de tămăeri și cu agheasmă,
Cătănd s'acopere, vezi Doamne, spărtura din Catapeteasmă,
Cum mănue pe rând sofismul și psalmul și prozopopeea
Ca să aducă heruvimii, neotomiștii și Iudeea
Zidari ai unei noi biserici cu mari puteri electorale,
Tu te întorci din desnădejde la mijloacele artei tale.
Și-atunci pe căi din Caliacra vin magii biblici pe cămile,
Iar Iosif prin Bucegi i-așteaptă în prag la grajd de două zile.
Isus, un prunc prin țara Bârsei, se joacă'n palmă cu cintețul
Pe când pe la Miorcani visează Ion, în satul lui, botezul.
E un pământ și-o lume sfântă, făcute-aici a doua oară,
Cu munți și ape băștinașe și o evlavie ușoară,
Mai pe'nțeles decât a avea și-atâta mai adevărate,
Așa cum la „Chindia“ portul e mai curat decât la sate.
Și-apoi acest pământ și lume aduse de poet aproape
Se micșorează luminoase ca printr'un joc vrăjit de pleoape,
Marla în opreg rămâne din trei dimensi doar cu două
Și soarele-o străbate toată cu scăpărări de foc și rouă.
În sticle mici cu plumb la margini încap minuni acum și pilde
Și tot e-un geam de catedrală, nevrednic dar al unei ghilde,
Cu însuș meșterul, în glugă de pelerin, ca un detaliu,
Tăiat în vână și în aur pe o spetează de vitraliu.

(P. S. Atât că în coperta cărții, cu două brăe și verigă,
„Himera-cu-trei-crini-în-față“ a luat prea mult dela „Quadrigă“).

EMANOIL BUCUȚA

conferințe. Împărtășește celor mulți din literatură ceea ce s'a statomicit în admirația tuturor și dă intelectualilor din frământarea literară nouă. Căci Astra se adresează și acestora din urmă **îndeosebi** prin secțiile ei.

Trebuie să o recunoaștem cu toții că cel puțin în privința ultimului postulat prea puțin a făcut în Ardealul de după Unire. Prin cele trei organe de educare literară, nu s'a împărtășit intelectualității Ardealului decât foarte puțin din sufletul literar de azi al nației. Mărturisim acest adevăr cu un profund regret care ne încearcă de câteori privim mai adânc în spiritul public de azi al acestei provincii. Nimic din tinerescul avânt al vremii nouă nu fierbe aici; mai mult: tot ce aduc publicațiile vremii din acest spirit e privit cu ochi streini, neînțelegători. Nu vă mirați deci că Ardealul care trăgea greu în cumpăna literaturii naționale înainte de Unire, nu are astăzi nici cel puțin o revistă literară reprezentativă. Revista Astrei nu a adus în paginile ei, în acești ani, nimic din glasul literar al vremii nouă. Deaceia ea nu e căutată cu entuziasm de tinerii de pe băncile școlaelor și tânjește în acel istorism și didacticism bătrânesc.

Tot atât de puțin s'a făcut și în privința folclorului. Astra are între membrii ei cel mai mare număr de intelectuali ardeleni. Aproape toți învățătorii și preoții, cei cari trăesc în imediata apropiere de aceste comori ale sufletului popular, sunt membrii ei. Din prilejul congresului dela Reghin arătam la acest loc cât ar putea face Asociațiunea dacă ar organiza armata numeroasă a studenției pentru îndrăgirea și colecționarea folclorului. Trăim în Ardealul de după Unire o epocă de mare prefacere socială. Vânt uscat de civilizație ne băntuie ca nici odată satele. Mor cântecele și datinele înaintea ochilor noștri, fără ca să ne clintim pentru scăparea lor din moarte. Se uită că acolo se ascunde sub frunziș izvorul de veșnică înviare a literaturii și a limbii.

Iată câteva întrebări ce se pun imperios la acest popas de muncă. Vor găsi ele răspuns în sufletul celor chemați să le răspundă?...

Școala de arte frumoase

Când s'a deschis în această capitală a Ardealului Școala de Arte Frumoase, s'au găsit destui veghetori la „altarul” culturii naționale înspăimântați ca de-o mare primejdie, cari își strigau îngrijorarea lor sub pretextul că apără un fel de integralism cultural. În judecata lor pătimase această instituție de descentralizare culturală nu era cu nimic mai presus de fapta nesocotită a unui îngust politicianism regionalist, care, din fericire, a dispărut astăzi și el cu toate manifestațiile lui.

Nicio primejdie nu însemnă Școala de Arte Frumoase din Cluj pentru viitorul nostru cultural. Dimpotrivă. Instituită în centrul de gravitație al unei provincii care a dat dovadă în cursul vremii de multă putere de creație, ea este menită să stimuleze această energie naturală, să o si-

stemizeze prin forța metodei, îndrumând-o pe calea unei producții bogate și valoroase. Este destul să amintim secția de artă decorativă, chemată să studieze manifestările spontane și populare de acest gen, să le selecteze și apoi să le valorifice printr-o nouă creație. Este procesul de stilizare sau de rafinare, care nu-și ia zborul dintr-o fantazie aprinsă, ci se integrează în ritmul determinat al manifestărilor primare, pe cari le înalță pe scara valorilor cu o treaptă mai sus. Iată o parte numai din munca chemată să o săvârșească această școală.

Forțe destoinice profesază la diferitele ramuri ale programei de studii și cele mai multe, iarăși, personalități ale regiunii, cioplite în atelierelor competente ale occidentului. Pentru partea teoretică: profesorul universitar C. Petranu, inspectorul artelor Emil Isac, cu vasta-i cultură europeană și profesorul anatomist Papilian, iar pentru praxa artistică: profesorii Ciupe, produs al școlaeli italiene Demian și Catul Bogdan cu școala franceză și pictorul aromân Capidan. În fruntea lor, ca director al școlaeli, d. Alexandru Popp cu bogata lui experiență de maestru și cu gloria unei vieți de muncă strălucită, care a stors admirația unei capitale streine, unde a fost reținut în vrâsta de maturitate a talentului său.

La 1 Octombrie se va începe noua serie de cursuri, — al doilea an de activitate al școlaeli. Întâiul a fost necomplet, el n'a putut face dovada deplină despre valoarea și rostul școlaeli. Sperăm însă că al doilea an va avea și un număr mai mare de elevi și va aduce, chiar prin concursul împrejurărilor materiale, și un spor de muncă, cu care școala să se poată mândri. Ardelenii, cari au văzut înșfârșit în ființă această instituție dorită din primul an de libertate, pentru a o opune, prin rodul ei, manifestațiilor de acest gen, mai vchi și mai numeroase, ale populațiilor minoritare din partea locului, vor face bine să se îndrepte spre ea cu toată încrederea, cât mai mulți.

TEATRU

În ajunul deschiderii stagiunii

Ca răspuns la informațiunile producătoare de senzație ale ziarelor, despre iminenta destrămarea a Teatrului Național din orașul nostru, d. director Zaharia Bârsan a trimis periodicelor locale tabloul repertoriului pentru noua stagiune, care se va începe la sfârșitul acestei luni. Cea mai categorică desmintire, căci ea înlocuiește declarația pur verbală și platonică prin proiectul pozitiv al faptei concrete, care va urma.

Nici forțele artistice nu s'au împuținat, — ne spune d. Bârsan, și nici răvna lor nu a slăbit, ceea ce ne-o dovedește repertoriul alcătuit. Dimpotrivă, se anunță noi angajamente, cari, dacă se vor confirma, vor însemna a întărire a ansamblului protagoniștilor scenei noastre, și îmbunătățiri evidente față de anii trecuți manifestă lista pieselor luate în combinație pentru noul an de acțiune.

Mărturisim dela început, cu rezerva ca numărul pieselor românești să fie comple-

tat prin reluările de seamă anunțate, — că noul repertoriu ne mulțumește. În el găsim chiar realizarea unor deziderate exprimate în cronicile noastre din anii trecuți, a căror temeinicie se dovedește tocmai prin aceasta.

Mai întâiu, repertoriul nu mai are așa de exclusiv coloratura franceză. Oricât de variată și de adaptabilă spiritului nostru ar fi literatura dramatică a surorii mai mari, teatrele noastre greșesc când se aruncă cu prea multă asurire în valorile ei. Chiar din motivul experimentării, pentru noi are o deosebită importanță pescuirea în opera dramatică a celorlalte limbi, uneori prin nimic inferoară celei franceze. În special literatura germană, din care am gustat cu multă sială până acum, însă cu un rezultat binefăcător. Ajunge să amintim, ca dovadă unul din succesele stagiunii trecute: D-moul lui Schöcherl. Turneele teatrelor din București ne-au arătat, și am cunoscut și aici, comedii germane de un umor delicat sau familiar, care a plăcut publicului totdeauna. Ramura aceasta încă ar trebui culeasă.

Apoi teatrul rusesc, cu atmosfera lui sumbră, plin de sbucium sufletesc de o profunzime elementară și alături de el teatrul nordic al lui Strindberg sau Ibsen, înrudit ca atmosferă cu cel rusesc, mai viguros conturat însă, — sunt iarăși alegeri isbutite, cari sperăm că vor fi recunoscute ca atare.

Dacă privim acum într'un alt plan repertoriul anunțat, găsim iarăși momente pe cari le subliniem cu mulțumire.

Alături de cele câteva piese clasice — doza anuală din literatura veacurilor mai îndepărtată — între cari remarcăm, ca o noutate, pe Schiller, cu „Hoții” lui, și trecând peste mijlocia autorilor moderni banal de cunoscuți sau imitatorilor lor, întâlnim nume de scriitori contemporani, față de cari o anumită categorie de cetitori sau spectatori de astăzi păstrează o suspectă, pentru capacitatea lor de apreciere, rezervă. În fruntea lor italianul Pirandello, revoluționar în tehnica dramatică și în concepția artistică, pe care, oricât de târziu ar fi, recunoaștem și noi în sfârșit, că trebuie să-l cunoaștem. În categoria aceasta ne avem nedreptății în producția dramatică autohtonă, spre exemplu d. Lucian Blaga, de care s'au ferit cu o frică primitivă teatrele noastre până acum. Un pandant la Pirandello în literatura noastră, ar fi și d. Minulescu, prin comedia sa „Manechinul sentimental”, care însă, mulțumită poate și funcțiunii oficiale a fericitului tată, a văzut lumina rampei, spre gloria acesteia, a doua zi dela naștere...

Așteptăm cu încredere realizarea frumosului program de muncă anunțat de d. Bârsan pentru anul care se începe.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Familia, August. — Poetul M. G. Samarineanu a înviat în orașul dela granița apuseană a țării vechi tribună literară a lui Vulcan, cel cu multe merite înscrise în istoria literară a unei epoci sbuciumate, păstrându-i patriarhalul nume și păstrân-

CRONICA ECONOMICĂ-FINANCIARA

du-i într-o oarecare măsură chiar caracterul. Căci Familia de astăzi încă este mai mult o revistă culturală, decât una pur literară. Ba cronica cochetează cu predilecție cu evenimentele politice culturale, firește în dauna celor literare, ceea ce de altfel se justifică prin menirea ei de sentinela culturală la hotarul țării.

În partea literară găsim, alături de nume cunoscute din București, sau din alte regiuni îndepărtate ale țării, și forțe locale. Insuși redactorul, mult mai norocos în versurile cu factură populară, apoi poezia duioasă și consistentă a lui George A. Petre, misticul tagore-an Z. Sandu ș. a. Acelaș număr al revistei însă ne dă destule dovezi și despre lipsa de atenție a Redacției, care lasă să se culeagă o poezie publicată odată a d-lui D. Psatta, româniează glumeț numele lui Heine (scriindu-l Haine) și face „relachuri“ din franțuzescul relache...

Universul Literar (5 Sept.) evocă prin scrisul înflorit al d-lui Perpessicius amintirea lui Dinicu Golescu, „întâiul român modern“, cum l-a numit Pompiliu Eliade, dela apariția „Insemnării de călătorie“ a căruia se împlinesc o sută de ani. Am recitat cu o plăcere nouă fragmentele reproduse de revistă cari cuprind o parte din petrecerea boerului în Viena. O limbă, care pe lângă claritate e plină de mult parfum arhaic, sinceritate și patriotisme cald — iată câteva din calitățile neperitoare ale operei lui Golescu. Meritate sunt laudele d-lui Perpessicius: „Un călător atent la toate curiozitățile europenești din epoca sa, la tot ceea ce era așa de deosebit de ce lăsa în țară, o judecată urmărind cu vigilență și deosebită, căutând să cuvinteze, neîncoțat, pentru stările din țară și pentru pildele de peste graniță, un suflet generos, cum numai un pocăit întors din drumul greșit al orientalismului putea să fie, o minte limpede capabilă să organizeze vastul material pe care această călătorie îl acumulează, zidindu-l pe bara de oțel a iubirii de Patrie — și nu e mai impresionant imn al iubirii de Patrie decât leitmotivul gândului la țara lui din însemnările lui Dinicu Golescu — iată atâtea însușiri pentru care marele logofăt merita epitetul de întâiul român modern.“

BIBLIOGRAFIE

- Leca Morariu: De vorbă cu stilistul I. Gorun, Cernăuți, „Glasul Bucovinei“.
- Prieteni! Dicționarului: Pentru Dicționarul Limbii Române, București, Cultura Națională.
- Ing. G. Mihăilescu: Alegerea unei cariere, Cluj, Cartea Românească.
- Biblioteca populară a „Asociațiunii“ Nr. 138: Material de cetit și răsândit.
- Ministerul muncii, Direcția de studii și statistică:
- Mișcarea salariilor în anul 1925;
- Convențiile colective de muncă din anul 1925;
- Proiectele de convenții și recomandările adoptate de conferințele internaționale ale muncii dela 1919—1926.

Impozite directe și indirecte

Există o veche controversă de politică financiară de stat pentru raportul ce trebuie să fie între resursele bugetare provenite din impozitele directe și cele indirecte.

Ambele soiuri de impozite sunt la fel de vechi, nici unul nu e modern, vechea „gabelle“ era impozit indirect pe când darea pe fumuri impozit direct.

Discuția a deschis-o la noi domnul Protopopescu cu un articol publicat în revista „Analele Economiei și Statisticii“, prin care cere ca impozitele indirecte să fie dezvoltate și generalizate, iar cele directe atenuate chiar neglijate. Motivul ar fi că primele sunt mai puțin simțite mai puțin vexante.

Deși la aparență această soluție ar fi și recomandabilă și posibilă, totuși la o examinare mai profundă a chestiunii, realitatea este cu totul alta.

Dacă trebuie să facem o comparație între greutatea de percepere și încasare între ambele soiuri de impozite atunci aceste greutateți se găsesc în măsură egală la ambele soiuri de impozite.

În afară de criticile clasice, cari se aduc impozitelor indirecte, ca fiind neproportional așezate pe contribuabili și ca apăsând totdeauna clasa cea mai săracă, astăzi în starea în care se găsește economia noastră națională mai are și desavantajul de a majora prețul la mărfurile de prima necesitate asupra cărora s'ar așeza.

Nici argumentul de a fi mai nevoioasă frauda fiscală, nu e real; din contră dese cazuri descoperite când impozitele percepute erau dosite sunt chiar o dovadă contrarie. Faptul că în cazul acesta frauda fiscală se poate face în măsură mai mare și îmbogățește pe anume indivizi colectori — comercianți sau industriași — o face și mai imorală decât frauda individuală la impozitul direct, unde subiectul impozabil ferește din calea procentelor prea urcate ale fiscalului o parte din veniturile sale.

În cazul prim defraudatorului beneficiază atât în defavorul statului, cât și al acelora, cari au achitat impozitul fără a ajunge însă la destinație.

Pentru a asigura statului veniturile de cari are nevoie, nu este necesară o îngreunare a procentelor actuale de impozit, fie direct sau indirect, ci armonizat impozitul la aceea ce fiecare poate să plătească. Trebuie însă cercetată minuțios și reglementată me-

toda de impunere, de încasare și în fine controlul acestora.

Ceeace trebuie organizat la noi în marasmul finanțelor noastre este controlul financiar.

Acei cari cunosc mai de aproape metodele de astăzi de impunere și încasare — abstracție făcând de moravurile nenorocite înrădăcinate la noi după război — se miră cum de poate face statul față nevoilor sale în asemenea condițiuni de strângere a impozitelor.

Câmpul cel mai larg, al mistificărilor fiscale îl prezintă fără îndoială după impunerea profesiunilor libere, impunerea societăților comerciale și industriale după bilanț.

Cei cari duc greul impozitelor actuale sunt salariații cari pe lângă că trebuie să depună lunar impozitul, deci nu pot beneficia de favorul deosebit de a-l achita atunci când are mai puține cheltuieli, mai au de suportat și deplasarea impozitului de 8% aproape la întreg salariul în urma scăderii valorii banului fără ca cota de 4000 lei să fie proporțional urcată. De unde la votarea actualei legi 8% lovea numai pe cei mai bine retribuiți salariați, azi el e plătit de întreaga clasă a salariaților.

Frauda fiscală cea mai extinsă o prezintă impunerea după Bilanț. Ne fiind reglementat modul de a se compune Bilanțul, el oferă o elasticitate aproape fără margini.

Se cunosc întreprinderi industriale — cari sunt mai vizibile — cari anual realizează beneficii de circa 100 milioane, pentru că publică un Bilanț cu un beneficiu de câteva milioane la un capital de 10 milioane (suma capitalului de înființare înainte de război), care de fapt ar trebui adus la cursul de azi, ca să reprezinte valoarea lui de azi, și să aibă ca atare aceiaș valoare ca și beneficiul arătat.

Pentru a nu fi în ochii organelor fiscale mai apropiate își creiază un sediu central în Capitală, unde conform legii urmează a se face și impunerea, acolo pot prezenta Bilanțul fără nici o jenă și fiscalul se alege cu un impozit de câteva sute de mii de lei, acolo unde ar fi avut dreptul la milioane.

Deci nu o deplasare de greutate între impozitele directe și indirecte nici majorarea unor procente va aduce în bugetul Statului veniturile de cari are nevoie, ci o organizare sistematică a controlului financiar și măsuri drastice pentru reprimarea fraudelor fiscale.

*) No. 3-4 Martie-Aprilie, 1926.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

† Vasile Bogrea

Când punem revista sub presă o telegramă laconică din Viena ne aduce veștea trecerii dintre cei vii a lui Vasile Bogrea. Trupul lui chinuit de atâția ani de o boală crudă n'a mai putut suporta consecințele unei noi operații și ochii aceia scâpărători de o orbitoare lumină interioară s'au închis pentru totdeauna.

Vor știți, oare, cei ce au auzit vreodată verbul înflăcărat, plin de o imensă umanitate al omului același minune, să arete nației pierderea grozavă care a suferit-o? Pentru că toți câți au cunoscut pe Vasile Bogrea i-au împletit viitorul cu viitorul de glorie al nației întregi. Cel ce și-a dat sufletul în țară străină n'a fost numai o glorie a catedrei universitare, n'a fost numai savantul menit să-și închidă viața între cei patru pereți ai bibliotecii. Noi îl vedeam în viitorul apropiat revărsându-și imensitatea binecuvântată a sufletului peste nația întreagă, ca un alt Nicolae Iorga. Și el ar fi avut de unde să deie belșug sufletesc nației. O memorie fenomenală care a îngrămădit în ea tot ce cultura omenească a avut mai de preț; un fascinat de izvoarele limpezi ale anticității greco-romane; o imaginație spontană, suplă, sglobie, înflăcărată, care învia și cele mai seci nimicuri ale filologiei; erou al științei — la congresul filologilor s'a sculat de pe patul boalei lui grele pentru ași susține prestigiul specialității —; un îndrăgostit de toate comorile sufletului național; și toate acestea unite de un profund simț etic pe care numai ceice au avut fericirea să pătrundă în intimitatea de aur a sufletului lui îl-au putut aprecia.

Câte nădejdi nu ne duci tu în mormânt, mare dascăl!...

ION BREAZU

Invățătorii...

Două împrejurări au determinat întoarcerea opiniei publice spre cea mai oropșită categorie de funcționari ai statului. Ultimele congrese regionale și generale și începerea unui nou an școlar. La Brașov, Cernăuți s'au strigat în auzul țării lucruri grave, iarăș. Salarii pieritoare de foame — de astădată au avut o singură rugămintă: cel puțin acestea să li-se plătească regulat —; politicianismul care le sfășie solidaritatea și le înăbușe ultimele pălpări ale idealismului ș. a., ș. a.... Dar: non omnis moriar! De supt toate loviturile grele ale mizeriei s'au auzit încă multe strigăte eroice. La Brașov și la Cernăuți s'au rostit cuvinte simple, aspre, dar sfinte prin sinceritatea de care au fost încărcate, de bătrâni cu sufletul plin de dragoste pentru școala celor mulți, dragoste călătită în focul suferințelor de sub stăpânirile streine.

Și prețul acelor cuvinte de idealism crește neasemănat pentru vremile de aspre încercări prin care trece nația. Deaceia ele trebuiesc strigate în largul țării pentru a răpi sufletele din ghiara îndoeșilor și a le umple iarăș de o neclintită încredere în viitor.

Trăim vremuri de mari prefaceri, de grele încercări pentru nație. Unirea nu-și poate da roadele așteptate dacă însemnătatea ei nu e coborâtă în sufletul fiecărui individ, dacă conștiința celor mulți nu e lărgită și ea așa cum lărgite au fost și hotarele. Adevărul, rostit până la banalitate de peste o jumătate de veac, că adevărata schimbare la față a nației nu se poate întâmpla decât de jos în sus, nici odată nu a avut mai mare actualitate decât astăzi. Dela schimbarea lui în faptă atărnă toată țaria viitorului nostru. Și toți cei cari sunt pătrunși de înțelesul lui trebuie să-l rostiască tuturoara până va deveni o axiomă a culturai noastre.

Cei chemați să transforme acest adevăr în faptă sunt, în întâiul rând, învățătorii. Oricâți savanți cu nume mare peste graniță am avea nu vom putea fi prețuiți în fața umanității ca nație mare dacă nu vom avea o armată de învățători bine încheșată, pătrunsă în toate fibrele de menirea ei. Singură această armată poate cuceri ultimul și cel mai mare dușman mare pe care îl mai avem: **ignoranța**.

Deaceia ne-a bucurat că cu tot greul vieții care apasă astăzi mai mult ca oricând, cu tot materialismul și momeliile politicianismului, focul sacru al idealismului n'a perit în sufletul dascălilor. La acest început de an școlar urăm ca aceste rare semințe să fie sădite îndeosebi în sufletul celor tineri, cari se pare că sunt mai ușor de corupt, pentru că nu au încăpoi o viață de luptă.

HORIA TRANDAFIR

Răspunsul Bulgariei ne-a sosit, înfășurat în acele formule vagi diplomatice, cari vor plesni îndată ce împrejurările vor permite vecinei dela sud să-și descarce ura, ce o grămădește cu sistem de zeci de ani în pieptul ei. Se vorbește de imposibilitatea sufocării bandelor de comitații din lipsa forței armate; se cer împrumuturi pentru refacere și consolidare internă. Dar noi cunoaștem de câteva decenii o Bulgarie, care și în timpuri de pace tot cam așa s'a purtat. Granița noastră dela sud n'a avut an fără ca o cruce de mort să nu însemne o îndărătnică rămăneră în dușmănie. Oare aducerile aminte pe care le înseamnă d. Em. Buceța în „Universul“ despre cece am dat Bulgariei pentru civilizarea ei, n'ar trebui tălmăcite și străinătății, pentru a se statornici în conștiința publică europeană dreptatea cauzei noastre? Repetăm cece am mai susținut aci: lămurirea zi-de-zi a opiniei noastre publice despre existența tristă a fraților noștri de sub stăpânirea bulgară, pregătirea unei formidabile conștiințe despre dreptul nostru, care să impună diplomaților rezolvirea integrală a problemei. Căci notele diplomatice, de felul celei primite în săptămâna trecută, sunt simple momeli adornitoare.

Căminul de ucenici din Cluj. — În Dumineca trecută s'a pus piatra fundamentală a unui mare cămin de ucenici, în prezența d-lui Gr. Trancu-Iași, Ministrul Muncii, a reprezentanților oficialității, a

Camerei de Comerț și Industrie și a Sfatului Negustoresc. Solemnitatea a fost un prilej de meditare asupra rosturilor pe care le are industriașul, meseriașul și negustorul în viitoarea societate românească; asupra marelui probleme rostite în fiecare zi: a cuceririi orașelor, și a felului cum trebuie să promoveze statul întărirea acelei clase de mijloc, a cărei lipsă este un gol dureros în corpul nostru social. Toți oratorii au făcut apologia Muncii, izvorul de reconfortare morală și de întărire a viitorului Nației.

Exemplul dela Cluj ar trebui urmat și înnmulțit îndeosebi în orașele din noile provincii, unde întârzie așa de mult apariția acelei armate de cucerire, care singură ne poate aduce salvarea noastră materială și deodată cu ea și pe cea culturală. Dacă e vorba să se închidă școlii aceasta să nu se facă înăbușind acel nobil avânt spre carte al tărânimii noastre, ci canalizându-l pe acesta în direcția carierelor practice, ale industriei, meseriilor și comerțului. Școlile de această natură să fie reorganizate, pentru a inspira încredere și respect din partea tărânilor. Să nu se repete istoria celei dela Câmpeni, care înființată pentru scoaterea Motilor din sărăcie, a ajuns să fie boicotată după abia câțiva ani de existență.

Prin prestigiul științei. — Intr'o vreme, când propaganda noastră în streinătate, chemată să contrabalanseze acțiunea de ponegrire produsă împotriva noastră de state interesate, este aproape inexistentă, când statele mici din tabăra cărora facem și noi parte, sunt într'o admirabilă emulație de fapte mari, în diferite domenii de activitate, pentru a atrage ochii lumii asupra lor, iar noi nu ne grăbim, — hotărîrea uniunii interparlamentare din Geneva, de a elabora codul penal internațional pe baza concepțiilor unui profesor român, Vespasian V. Pella, ne apare ca unul dintre fericitele evenimente capabile de a ne crește încrederea în forțele noastre proprii prin mărirea prestigiului poporului nostru în concepția streinătății. Un puternic așezământ pentru bunaviețuire între popoare se va conduce în acțiunea lui după principiile elaborate de un român! Este o contribuție directă a poporului nostru la opera de pacificare a lumii, întreprinsă cu atâta stăruință de popoarele Europii în urma războiului mondial, de care vom avea ocazie să beneficiem și noi, la timpul său. Studiile d-lui Pella, apreciate după adevărata lor valoare, sunt capitalul real, care ne îndreptățește în special la aceste beneficii.

Informația din ziare ne spune că un profesor german a fost acela care a adus omagii savantului român pentru concepția celei mai bune teorii de represiune internațională. Însemnăm, în legătură cu acest amănunt, un altul tot așa de caracteristic: În revista ungurească din localitate „Korunk“ d. Ormos Ede tipărește un articol plin de aceleași elogii pe dreptul meritate la adresa d-lui Pella, a cărui sinceritate și obiectivitate îi face cinste autorului.

Adresa abonatului

Produsele fabricii de bere

CZELL din
Cluj-Mănăştur

Berea albă

URSUS

Berea albă specială

URSUS-EXTRA

Berea neagră din
maţ dublu

HERCULES

se capătă pretutindeni !

„REVOLUȚIA DIN 1918
ȘI UNIREA ARDEALULUI CU ROMÂNIA“

DE ION CLOPOȚEL

CARE VA APARE ÎN CURÂND, ESTE ÎN-
TÂIA [CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ, ÎNTE-
MEIATĂ PE DOCUMENTE, ASUPRA
TRANSFORMĂRIILOR POLITICE LA
ROMÂNII DIN UNGARIA ÎN 1918,
CARI AU SFÂRȘIT PRIN UNI-
REA ARDEALULUI CU VE-
CHEA ȚARĂ ROMÂNEASCĂ

Intreprinderile
Forestiere Române

SOCIETATE ANONIMĂ

Capital Social și Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:

CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND NO. 36

UZINELE:

Valea-Drăganului gara Poieni, Coșnea gara
Trotuș, Lesnic halta, Vețel, Cloșani

Adresa telegrafică: „FORESTIERA“

TELEFON: 11—50

Desfacerea mărfurilor se face prin Reprezent.
Generală

„Comerțul Lemnului“ S. A.

CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 38.

Adresa telegrafică: „C O L E“. — Telefon No. 11—50.

„ASTRA“

PRIMA FABRICĂ ROMÂNĂ DE
VAGOANE ȘI MOTOARE S. A.

LICENȚA EXCLUSIVĂ DE FABRICAȚIUNE ÎN
ROMÂNIA-MARE PENTRU CAZANE MODERNE
CU ÎNALTĂ TENSIUNE

**CAZANE SECȚIONALE
SISTEM GEFIA**

PENTRU PRESIUNE DE REGIM PÂNĂ LA 32 ATM.

PENTRU OFERTE A SE ADRESA:

DIRECȚIUNEI UZINELOR DIN ARAD

SAU

**REPREZENTANȚEI GENERALE S. A. R.
DE INVESTIȚIUNI ȘI FURNITURI**

BUCUREȘTI

STRADA PARIS 4 BIS.